

3

Nøkkeltall

4

Styrets beretning

16

Årsregnskapet

25

Noter

41

Konsernsjefens og styrets erklæring

41

Revisjonsberetning

42

Samfunnsansvar og eierstyringsrapport

En oversikt over TOMRAs forretning er også presentert i den nylige publiserte konsernbrosjyren “Changing the shape of recycling” (kun på engelsk). Denne publikasjonen, samt et stort omfang av informasjon om TOMRAs organisasjon forøvrig, er tilgjengelig på www.tomra.com.

		2008	2007	2006	2005	2004
Driftsinntekter	millioner NOK	3 622	3 490	3 965	2 413	2 142
EBITDA	millioner NOK	612	606	828	310	336
Driftsresultat før andre poster	millioner NOK	456	445	655	133	199
Resultat før skatt	millioner NOK	432	442	656	148	273
Periodens resultat	millioner NOK	292	292	440	22	195
Sum eiendeler	millioner NOK	3 594	2 952	3 310	2 994	3 257
Egenkapital	millioner NOK	2 019	1 624	1 972	2 166	2 564
Egenkapitalrentabilitet, ekskl. andre poster	%	16,0	16,2	21,3	0,9	6,4
Totalkapitalrentabilitet	%	14,4	15,2	21,0	4,9	7,1
Fortjeneste pr aksje	NOK	1,82	1,76	2,48	0,05	0,92
Utvannet resultat pr aksje	NOK	1,82	1,76	2,48	0,05	0,92
Kontantstrøm fra driftsaktiviteter	millioner NOK	375	526	344	230	408
Antall ansatte pr 31. desember		2 110	2 040	2 022	1 906	1 824
Kvinnelige ansatte	%	19	20	18	19	17
Kvinnelige ledere (av alle ledere)	%	22	19	17	17	16
Ansatte med minoritetsbakgrunn	%	29	32	35	34	33
Antall rapporterte skader		153	167	116	153	178
Utslipp av karbondioksid	Tonn	32 400	28 900	26 000	21 000	22 000
Avfall	Tonn	1 820	1 745	1 585	1 580	1 460

Jo Lunder

Styreleder. Styremedlem siden 2007.
Antall aksjer i TOMRA: 0.
Andre styreverv: VimpelCom Russia (NYSE), Pronova BioPharma ASA (OSE), Aibel Group Ltd (styreleder), Aibel AS (styreleder), Elopak (styreleder) og Swix Sport AS (Styreleder).

Bjørn M. Wiggen

Styremedlem siden 2008.
Antall aksjer i TOMRA: 10.000.
Andre styreverv: Ingen.

Jørgen Randers

Styremedlem siden 1991.
Antall aksjer i TOMRA: 32.100.
Andre styreverv: YA Bank ASA og 21st Venture AS. Medlem av bærekrafts-styrene i The Dow Chemical Company og British Telecom.

Hege Marie Norheim

Styremedlem siden 2007.
Antall aksjer i TOMRA: 6.150.
Andre styreverv: Nordea Norge, World Petroleum Council, Det Norske Teater.

Aniela Gabriela Gjøes

Styremedlem siden 2008.
Antall aksjer i TOMRA: 0.
Andre styreverv: Ingen.

David Williamson

Ansattes representant
Styremedlem siden 2008.
Antall aksjer i TOMRA: 540.
Andre styreverv: Ingen.

Karen Michelet

Ansattes representant
Styremedlem siden 2008.
Antall aksjer i TOMRA: 2020.
Andre styreverv: Ingen.

SAMMENDRAG OG HØYDEPUNKTER

- Driftsinntektene i 2008 på NOK 3.622 millioner representerte en økning på 3,8 prosent sammenlignet med 2007. Driftsresultatet økte fra NOK 445 millioner i 2007 til NOK 456 millioner i 2008.
- TOMRA opprettholdt sin sterke posisjon i pantemarkedene. Omsetning og resultat i Collection Technology Deposit i 2008 ble på linje med 2007. Økt salg i Tyskland kompenserte for redusert aktivitet i Finland, som hadde høy installasjonstakt i slutten av 2007 grunnet innføring av ny pantelov.
- TiTech leverte for sjette år på rad økt omsetning og overskudd. Satsingen på metall- og mineralsortering ble ytterligere styrket gjennom kjøpet av det australske selskapet Ultrasort i juni 2008.
- Volumene håndtert i TOMRAs materialhåndteringsvirksomhet var i stor grad uforandret i 2008 i forhold til 2007. Imidlertid ble enheten påvirket negativt resultatmessig av perioder med høye dieselpriiser midt i året og lave råvarepriser på slutten av året.
- TOMRAs satsing innenfor ikke-pant løsninger (Collection Technology Non-Deposit), doblet nesten salget i 2008 sammenlignet med 2007, og hadde i 2008 en positiv bruttomargin på 27 prosent, mot 12 prosent negativt i 2007.
- I tredje kvartal 2008 ble driftsresultatet belastet med NOK 22 millioner i forbindelse med reorganisering av den sentrale støtte-organisasjonen i Norge. Endringen er forventet å redusere kostnadene i 2009 med NOK 60 millioner.
- 5,7 millioner egne aksjer ble kjøpt tilbake i 2008, finansiert delvis gjennom låneopptak og delvis fra kontantstrøm generert fra driften.

ÅRSREGNSKAPET 2008

Driftsinntektene beløp seg i 2008 til NOK 3.622 millioner. Dette tilsvarer en økning på 3,8 prosent i forhold til 2007. Korrigert for valutaeffekter, økte driftsinntektene med 4,6 prosent.

Driftsresultatet ble på NOK 456 millioner i 2008, opp fra NOK 445 millioner i 2007. Justert for restruktureringskostnader på NOK 22 millioner i 2008, representerte dette en økning på 7,5 prosent.

Driftsresultatet i 2008 var på helårsbasis i liten grad påvirket av valutavisingninger, sammenlignet med året 2007.

Netto finansposter økte fra minus NOK 3 million i 2007 til minus NOK 24 millioner i 2008 som følge av økt gjeld i konsernet.

Resultat etter skatt ble 292 millioner i 2008, det samme som i 2007. Fortjeneste per aksje i 2008 ble NOK 1,82 mot NOK 1,76 i 2007.

Kontantstrømmen fra drift var på NOK 375 millioner, ned fra NOK 526 millioner i 2007. Nedgangen skyldes i hovedsak ekstraordinært sterk kontantstrøm i 2007 som en konsekvens av høy aktivitet i Tyskland i 2006.

TOMRAs balanse per 31. desember 2008 var NOK 3.594 millioner. Dette representerte en økning på 22 prosent i forhold til balansen ved inngangen av året. Økningen skyldtes en svekkelse av norske kroner mot øvrige valutaer ved årsskiftet. Mer enn 80 prosent av TOMRAs balanse er nominert i utenlandsk valuta, hovedsakelig i EUR og USD. Alle balanseposter i utenlandsk valuta omregnes til balansedagens kurs. Idet EUR har styrket seg 24 prosent og USD 29 prosent gjennom året, økte dette verdien i norske kroner tilsvarende.

Sterk EUR og USD bidro også til en økt egenkapitalprosent på 58 prosent, opp fra 57 prosent ved inngangen til 2008.

Morselskapet Tomra Systems ASA hadde en økning i driftsinntektene fra NOK 836 millioner i 2007 til NOK 927 millioner i 2008. Driftsresultatet økte samtidig fra NOK 47 millioner til NOK 119 millioner. Økningen skyldes marginforbedring på solgte maskiner, spesielt TOMRAs Automated Recycling Center (ARC).

Etter utbytte fra datterselskap på totalt NOK 110 millioner, ble nettoresultatet NOK 192,2 millioner

etter skatt i 2008. Styret anbefaler følgende disponering av resultatet for 2008, herunder et forslag om å utbetale et aksjeutbytte på NOK 0,50 per aksje, som er opp NOK 0,05 sammenlignet med 2007:

Til utbytte:	NOK 75,0 millioner
Til egenkapital:	NOK 117,2 millioner
Samlet anvendt beløp:	NOK 192,2 millioner

Styret bekrefter at regnskapet er avlagt under forutsetning om fortsatt drift og i henhold til IFRS for konsernet og NGAAP for morselskapet. Styret mener at regnskapet gir en rettvise oversikt over selskapets virksomhet i 2008.

RAMMENE FOR TOMRAS VIRKSOMHET

TOMRAS panteautomatteknologi sørger for et effektivt og praktisk innsamlings- og håndteringssystem for drikkevareemballasje med pant. Korrekt gjenkjenning, samt automatisk sortering, komprimering og lagring av tom drikkevareemballasje, reduserer butikkenes håndteringskostnader vesentlig. Denne ideen dannet grunnlaget for etableringen av TOMRA i 1972. Selskapets vekst siden oppstarten har hovedsakelig vært drevet av at nye markeder har innført pant på drikkevareemballasje, enten gjennom frivillige ordninger eller ved lov.

Tidlig på 1990-tallet ble TOMRAS aktiviteter utvidet til også å omfatte integrerte løsninger for hele verdikjeden for gjenvinning av drikkevareemballasje. Maskinell komprimering av brukt, ikke-gjenfyllbar emballasje bidrar til å redusere kostnadene ved transport og videre bearbeiding. Elektronisk innsamling og prosessering av transaksjonsdata fra automatene sørger dessuten for en sikker og kostnadseffektiv administrasjon av kontant- og materialstrømmer. Denne utvidelsen av forretningsmodellen har blant annet vært nøkkelen til TOMRAS vekst i det amerikanske markedet.

Til tross for alle de dokumenterte fordelene ved et pantesystem, er det få markeder som har innført pant de siste årene. Erkjennelsen av at det kan ta tid før nye markeder aksepterer pant som en effektiv og god gjenvinningsordning, ledet for flere år siden til beslutningen om at TOMRA skulle utvikle innsamlings- og sorteringsteknologi som også kan anvendes i markeder uten pant på drikkevareemballasje. Resultatene av disse bestrebelsene har vært positive, og i 2008 representerte TOMRAS omsetning i markeder uten pant 25 prosent av selskapets totale drifts-

inntekter, opp fra 20 prosent i 2007 og 13 prosent i 2006. På sikt er denne andelen forventet å øke.

Som en konsekvens av dette fremstår selskapets virksomhet i dag som mer robust enn tidligere og mindre avhengig av enkeltmarkeder. Selv om det i det korte løp kan forekomme svingninger i etterspørselen etter TOMRAS løsninger, vil TOMRA på sikt dra nytte av stabile og sterke makrotrender som økt avfallsgenerering per innbygger, høyere energipriser, mer lovgivning som krever avfallsgjenvinning, mer samfunnsbevisste selskaper og et stadig vanligere syn på brukte materialer som en ressurs snarere enn søppel. I noen markeder vil utfallet av disse påvirkningene bli at man innfører pant, i andre markeder vil man se andre løsninger. Uansett hvilke løsninger som velges, er TOMRA av den oppfatning at økt gjenvinning bør baseres på økt bruk av teknologi. Selskapet er følgelig i en god posisjon som en av verdens ledende leverandører av høyteknologiske løsninger til avfallshåndteringsbransjen - en bransje som vil vokse i årene fremover.

HOVEDAKTIVITETER

TOMRAS motto er "Helping the world recycle". For å bidra til dette, har TOMRA blitt et internasjonalt konsern med tilstedeværelse i mer enn 45 land rundt om i verden. TOMRA har sitt hovedkontor i Asker og sine hovedmarkeder i USA og Europa.

Selskapets aktiviteter er organisert i fire forretningsområder: Collection Technology, Deposit Solutions; Material Handling; Collection Technology, Non-Deposit Solutions og Industrial Processing Technology. De to første områdene er relatert til TOMRAS aktiviteter i markeder med pant på drikkevareemballasje. De to siste segmentene representerer selskapets aktiviteter i markeder uten pant på drikkevareemballasje og i andre materialstrømmer enn drikkevareemballasje.

Collection Technology, Deposit Solutions

TOMRAS virksomhet innenfor dette forretningsområdet omfatter salg, utleie og service av panteautomater, i all hovedsak i Europa og Nord-Amerika. I tillegg tilbyr TOMRA data-

administrasjonssystemer som overvåker volumet av den innsamlede emballasjen og tilhørende kontantstrømmer.

I 2008 utgjorde omsetningen i segmentet NOK 1.725 millioner, omtrent uforandret fra NOK 1.731 millioner i 2007. Bruttofortjenesten økte fra 44 prosent til 45 prosent og driftsresultatet ble redusert fra NOK 345 millioner til NOK 322 millioner.

TOMRA beholdt sin stilling som den ledende leverandøren av panteautomater i Europa i 2008. Omsetningen fra den europeiske virksomheten ble NOK 1.435 millioner, opp fra NOK 1.403 millioner i 2007. Inkludert i tallene ligger et fall i salget til det finske markedet med 28 prosent. Finland innførte pant på engangsemballasje fra 1. januar 2008. Som en konsekvens valgte mange butikker å utvide eller bytte ut sine løsninger for flaskemottak i forkant av dette i 2007. Aktivitetsnivået falt følgelig i bakkant av denne utrulling.

Fallet i det finske markedet ble oppveid av økt aktivitet i de øvrige nordiske landene, samt Tyskland. Tyskland innførte pant på engangsemballasje i 2006, noe som medførte høy aktivitet og totalt 8.800 maskiner installert dette året. Automatiseringen av det tyske markedet fortsatte inn i 2007 og 2008, men i et lavere tempo, og totalt var det pr utgangen av 2008 installert/oppgradert 13.100 TOMRA maskiner for ikke-gjenfyllbar drikkeemballasje, noe som tilsvarer en markedsandel på 60 prosent. Automatiseringen forventes å fortsette inn i 2009 og 2010, noe som bl.a. bekreftes av at TOMRA mottok en ordre på 500 maskiner til lavpriskjeden Netto i desember 2008 for installasjon i løpet av første halvår 2009. Etter hvert som maskinene solgt til det tyske markedet går ut av garantiperiode, representerer de et viktig ettermarked, og pr utgangen av 2008 er 75 prosent av maskinene på servicekontrakt.

Systemene for automatisert flaskemottak på bensinstasjoner har inntil nylig vært lite utviklet i de europeiske pantemarkedene. TOMRA målsatte å endre dette ved introduksjonen av UNO i 2005, en

kompakt og rimelig pantemaskin spesielt utviklet for små butikker. Salget av maskinen har gradvis økt siden introduksjonen, og TOMRA har gjennom 2008 mottatt flere større kontrakter, noe som bekrefter et endelig gjennombrudd i dette segmentet. Shell, Tysklands nest største bensinstasjonskjede, signerte i 2008 en rammeavtale med Tomra Systems GmbH for leveranse av pantemaskiner til deres bensinstasjoner i Tyskland. Pr utgangen av 2008 var 300 maskiner utplassert, og Shells målsetting er å ha rundt 1.000 stasjoner utstyrt med UNOer i løpet av første halvår 2009. I Finland har landets nest største bensinstasjons-kjede Neste, installert nesten 90 UNOer på sine bensinstasjoner i 2008. I tillegg er en kontrakt med bryggeriet Olvi for bruk av UNO i markedskampanjer på finske bensinstasjoner blitt signert.

Panteautomatvirksomheten i Nord-Amerika genererte en totalomsetning på NOK 289 millioner i 2008, en nedgang på 8 prosent målt i USD. TOMRA opererer med to forskjellige forretningsmodeller i det nordamerikanske markedet. Man har en salgsmodell, der maskiner selges til dagligvarebutikker på samme måte som i de europeiske markedene, og en leasingmodell, der TOMRA beholder eierskapet til de installerte maskinene og får betalt for det antall flasker og bokser som håndteres av maskinene.

Installert base innenfor de to modellene ligger ganske stabilt med ca 6.800 maskiner solgt og 6.900 maskiner som operasjonell leasing. Inntekten fra leasingporteføljen var stabile i 2008, men salg av nye maskiner falt og forklarer nedgangen i inntektene i USA i 2008.

Som omtalt i styrets beretning for 2007, har EU-kommisjonen anklaget TOMRA for å ha hindret konkurransen i pante-automatmarkedet i Østerrike, Tyskland, Nederland, Norge og Sverige gjennom å ha implementert en ekskluderende strategi i perioden 1998 til 2002. I mars 2006 besluttet kommisjonen å ilegge TOMRA en bot på EUR 24 millioner. Siden styret anser kommisjonens vedtak som feil, vedtok man å bringe det inn for EU-domstolen, det vil si EUs første rettsinstans.

Det er ventet at saken vil komme opp for domstolen i løpet av 2009. Ingen avsetninger er gjort i regnskapet, se for øvrig note 5.

Material Handling

TOMRA henter, transporterer, bearbeider og selger tom drikkevareemballasje på vegne av drikkevareprodusenter på østkysten av USA og i Canada. TOMRA eier og opererer også et nettverk av innsamlingscentre lokalisert utenfor butikker i California.

I 2008 bidro dette virksomhetsområdet med en total omsetning på NOK 1010 millioner, en reduksjon på 1 prosent fra 2007 målt i USD. Driftsresultatet ble redusert til NOK 66 millioner (NOK 105 millioner i 2007), en reduksjon på 35 prosent målt i USD. Driftsmarginen falt fra 10 prosent til 7 prosent i samme periode.

Østkysten av USA og Canada

Volumet som gikk gjennom TOMRAs operasjoner på østkysten av USA og i Canada var omtrent det samme i 2008 som i 2007. I disse markedene eier ikke TOMRA materialet som samles inn, og TOMRA har følgelig ingen eksponering mot svingninger i råvarepriser.

I juli 2008 solgte TOMRA sin 51 prosent eierandel i New England Glass. Transaksjonen hadde ingen vesentlig resultat eller kontantstrømseffekt, men inntektene i segmentet er forventet å falle med anslagsvis USD 3,7 millioner på årsbasis som en konsekvens av salget.

California

Volumet gjennom TOMRAs sentre i California økte med ca 6 prosent i 2008 sammenlignet med 2007, mens kommersielle volum kjøpt for prosessering fra andre aktører falt med 12 prosent. Fordi materialprisene sank i siste kvartal 2008 falt omsetningen i California med 6 prosent målt i USD fra 2007 til 2008.

I det californiske markedet tar TOMRA eierskap til materialet som samles inn gjennom TOMRAs

egen infrastruktur. TOMRA har følgelig en eksponering mot svingninger i råvarepriser, spesielt aluminium. Mot slutten av 2008 falt aluminiumsprisene betydelig, fra en topp på 3.300 USD/tonn i juli 2008 til 1.500 USD/tonn, noe som rammet virksomhetens inntjening. For øvrig falt også prisen på plast (PET) mot slutten av året, noe som ytterligere bidro til fall i inntjeningen.

Ved utgangen av 2008 drev TOMRA 442 resirkuleringssentre i California, opp fra 430 ved begynnelsen av året. Grunnet de lave råvareprisene, nedla TOMRA en del lav-volums sentre i fjerde kvartal 2008, reduserte åpnings-tidene og iverksatte andre sparetiltak. Dette for delvis å kompensere for lavere inntekter. Høye drivstoffkostnader i andre og tredje kvartal 2008 reduserte driftsresultatet med anslagsvis USD 2 millioner i forhold til 2007 for hele materialhåndteringssegmentet, inklusive østkysten.

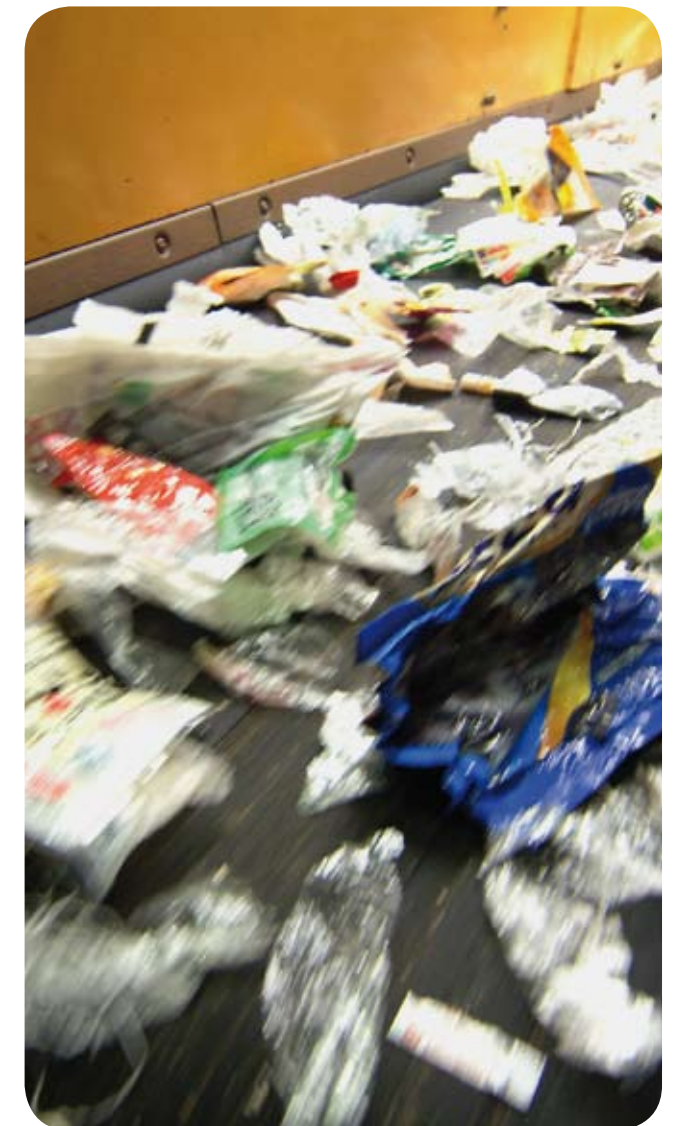
Industrial Processing Technology (IPT)

TOMRA etablerte seg i markedet for utvikling og produksjon av automatiserte prosesserings-løsninger for avfalls- og materialbehandling gjennom oppkjøpet av TiTech i 2004 og Orwak Group AB i 2005, samt Commodas GmbH i 2006 og Ultrasort i 2008. Med TiTechs løsninger kan store materialgjenvinningsanlegg sortere større mengder av f.eks. plast og papir til en lavere kostnad og med høyere nøyaktighet enn om man benyttet tradisjonelle arbeidsintensive løsninger. Med oppkjøpene av Commodas og Ultrasort ble TOMRA en betydelig leverandør av avansert teknologi for gjenkjenning og sortering av materialer med høy verdi, slik som metaller, mineraler og edelstener. TiTech Gruppen er nå etablert som den ledende leverandøren i verden av sensorbaserte systemer for materialgjenkjenning og sortering. Gruppen har levert i overkant av 2.000 systemer i 35 land på alle kontinenter.

TiTech Gruppen har, gjennom egen utvikling og oppkjøp, en teknologibase som er skalerbar og egnet til bruk innenfor en rekke bruksområder. Et eksempel er utviklingsaktiviteten i datter-

selskapet Qvision, hvor NIR-teknologi (Nær-Infrarød scanning) benyttes til sortering av mat, gjennom identifisering av data for vanninnhold, fettinnhold, farge og pigment. Teknologien er fremdeles under utvikling.

Orwak Group utvikler, produserer og selger komprimeringsløsninger til en rekke bransjer og er en ledende leverandør av volumreduksjons-løsninger for gjenvinnbart materiale som papp, papir og plast. Orwak Group er organisert i to enheter, Orwak og Presona, der Presona utvikler

de største komprimeringsløsningene med horisontalpresser på 40 til 140 tonns presstyrke, mens Orwak produserer mindre vertikalpresser. Begge selskapene hadde en betydelig omsetnings- og resultatforbedring i 2008 sammenlignet med 2007, som en konsekvens av gode markedsforhold og effektivitetstiltak over de siste årene.

Omsetningen og driftsresultatet for Industrial Processing Technology i 2008 ble henholdsvis NOK 793 millioner (NOK 647 millioner i 2007) og NOK 144 millioner (NOK 101 millioner i 2007). Økningen i inntekter og driftsresultat ble drevet av sterk organisk vekst, samt oppkjøpet av Ultrasort i juli 2008.

Collection Technology, Non-Deposit Solutions

Dette segmentet omfatter virksomhet knyttet til TOMRAs nye teknologiløsninger for innsamling av emballasje i markeder uten pant. Omsetningen i segmentet var på NOK 94 millioner i 2008 mot NOK 48 millioner i 2007. Hoveddelen av omsetningen relaterte seg til virksomhet i Storbritannia og Japan. Grunnet de betydelige kostnadene som legges ned i utvikling av teknologi og markeder, endte driftsresultatet i 2008 på minus NOK 60 millioner sammenlignet med minus NOK 90 millioner i 2007.

TOMRA Systems ASA tegnet i 2006 en kontrakt med Tesco i Storbritannia for installasjon av TOMRAs Automated Recycling Center (ARC). ARC er et produkt for innsamling av emballasje i markeder uten pant. Produktet har høy kapasitet og installeres utendørs. Kontrakten var på 100 sentre, og pr utgangen av 2008 var 57 av sentrene utplassert. Ordren fra Tesco var den første kommersielle kontrakten for denne typen teknologi. I løpet av 2008 leverte TOMRA dessuten 16 ARC gjenvinnings-sentre til Waste Management Inc. i USA.

I 2006 inngikk TOMRA og Sumitomo Corporation avtale om et strategisk partnerskap i Japan. Samarbeidet ble ytterligere formalisert gjennom opprettelsen av et 50/50 eid joint venture i juli 2008. Et av hovedmålene for TOMRAs satsning på utendørs gjenvinningssentre i Japan er å levere løsninger som vil redusere innsamlingskostnadene for japanske kommuner og øke returandelen. Modellen i Japan baserer seg på utleie av maskiner, der bydelskommunene betaler basert på det volumet som går gjennom maskinene. TOMRA og Sumitomo opplever at maskinene har en stadig økende gjennomstrømming av tom-

emballasje. Modellen fungerer i den forstand at bydelene opplever en redusert kostnad for sin innsamling av drikkevareemballasje, mens TOMRA og Sumitomo får tilstrekkelig kostnadsdekning gjennom leieinntektene. Målet for de kommende årene er å bygge videre på det grunnlaget som nå er lagt i markedet og øke den installerte basen, bl.a. gjennom bruk av TOMRAs nye maskiner. For eksempel er CITY-maskinen, som har høy komprimeringsgrad og liten grunnflate, spesielt utviklet for det japanske markedet.

I løpet av 2008 mottok TOMRA også ordre og foretok installasjoner i en rekke andre markeder uten pant, f.eks. USA, Hellas, Bulgaria, Italia, Mexico og Sør-Korea. Selv om hver enkelt av disse ikke representerte store verdier, viste de at potensialet for videre vekst er til stede.

Forsknings- og utviklingsaktiviteter

Forsknings- og utviklingsaktiviteter samt andre fremtidsrettede prosjekter ble kostnadsført med NOK 144 millioner. Tilsvarende tall for 2007 var NOK 157 millioner. Aktivitetene var først og fremst relatert til utvikling av panteautomatteknologi (Collection Technology – Deposit Solutions) samt ny innsamlingsteknologi for markeder i ikke-pant stater som USA og Storbritannia (Collection Technology – Non-Deposit Solutions), i tillegg til videreutvikling av gjenkjennings- og sorteringsteknologi i TiTech og Commodas (Industrial Processing Technology).

RISIKOSTYRING

TOMRA har normal forretningsrisiko i tilknytning til kontrakter med eksempelvis kunder og leverandører. Imidlertid finnes det en del makrotrender som kan ha en spesifikk påvirkning på bransjen TOMRA opererer i. Reduserte gjenvinningsmål og -ambisjoner og fallende råvarepriser vil påvirke TOMRA negativt ettersom behovet for avansert gjenvinningsteknologi da vil bli mindre åpenbar. Lavere priser på aluminium og plast vil også ha en direkte resultateffekt på vår virksomhet i California, der TOMRA eier det materiale som samles inn gjennom våre innsamlings-sentre.

TOMRAs virksomhet er også i stor grad avhengig av politiske beslutninger, mer spesifikt av pantelovgivningen. Hvis et land eller en stat fjerner sin eksisterende pantelov, vil det være begrensede incentiver for TOMRAs kunder til å kjøpe nytt TOMRA-utstyr. I noen markeder, eksempelvis i USA, vil et bortfall av pantelovgivningen umiddelbart fjerne grunnlaget for TOMRAs daglige virksomhet. På den annen side vil innføring av pant eller en utvidelse av eksisterende pantelovgivning i et land eller en stat skape nye vekstmuligheter for TOMRA.

Ansvar for finansiering, likviditetsstyring samt styring av finansiell risiko er sentralisert og ivaretas av finansavdelingen i Tomra Systems ASA. Historisk sett har TOMRA sjelden tap på kundefordringer, og konsernets rutiner for kredittkontroll oppfattes som tilfredsstillende. TOMRAs overskuddslikviditet plasseres hovedsakelig i NOK med løpetid mindre enn seks måneder. Rentebærende gjeld tas hovedsakelig opp i NOK og har normalt rentebinding på under seks måneder.

TOMRA er eksponert for endringer i valutakurser. Med 97 prosent av alle inntekter nominert i utenlandsk valuta, vil en styrking av NOK medføre svakere inntjening for selskapet målt i NOK. Brorparten av risikoen knytter seg til svingninger i EUR og USD. TOMRA benytter terminkontrakter for å sikre fremtidige kontantstrømmer i utenlandsk valuta. Pr utgangen av 2008 var det ikke benyttet sikringsbokføring for noen av kontraktene.

For øvrig har TOMRA implementert de risikostyringssystemer som er naturlige når man hensyntar selskapets virksomhet, størrelse og kompleksitet. Det vises for øvrig til en mer utfyllende beskrivelse av internkontroll og risikosystemer på side 50 i årsrapporten.

SAMFUNNSANSVAR, EIERSTYRING OG SELSKAPSLEDELSE

Overordnet samfunnsansvar

TOMRAs kjernevirksomhet hjelper verden å bevare verdier gjennom å gjenvinne og gjenbruke, snarere enn å kaste ressurser. TOMRAs virksomhet

gir dermed et viktig bidrag til en renere og mer bærekraftig verden. Dette er også en vesentlig motivasjonsfaktor for de ansatte, og et signal til investorer og omverdenen om at TOMRA forfølger en helhetlig og langsiktig strategi.

Tomra Systems ASA er sertifisert i henhold til ISO 14001-standarden for miljøledelse og har offentlig kommunisert sine miljømessige mål siden 1998. TOMRAs positive påvirkning på miljøet oppstår primært gjennom energi- og material-besparelser tilknyttet gjenvinning av brukt emballasje. TOMRAs negative påvirkning på miljøet er i hovedsak knyttet til forbruk av energi i bygninger, industrielle prosesser og kjøretøy, generering av avfall og restmaterialer, og drivhusgasser fra TOMRAs bruk av fossile brenselstoffer. Totalt sett viser TOMRAs miljøregnskap at selskapet har en svært positiv nettopåvirkning på det ytre miljø.

Ytterligere detaljer om TOMRAs påvirkning på miljøet er presentert på side 42 i denne rapporten.

Organisasjon, helse, miljø og sikkerhet

Antall ansatte i TOMRA-gruppen var totalt 2.110 ved utgangen av 2008. Ved utgangen av 2007 var antall ansatte 2.040. I Norge reduserte man fra 258 ansatte ved utgangen av 2007 til 247 ved utgangen av 2008.

TOMRA tilrettelegger for like muligheter for alle ansatte både med hensyn til personlig og faglig utvikling. Ved ansettelser i TOMRA blir det lagt vekt på kvalifikasjoner, dokumenterte resultater, ferdigheter og potensiale. TOMRA diskriminerer ikke de ansattes muligheter eller utvikling på bakgrunn av rase, hudfarge, religionstilhørighet, kjønn, nasjonal opprinnelse, alder, seksuell orientering eller andre karakteristikk.

Kvinnelige arbeidstagere utgjorde 19 prosent av alle ansatte og 22 prosent av alle ledere ved utgangen av 2008, en endring fra hhv 20 prosent og 19 prosent i 2007. Videre var tre av TOMRAs syv styremedlemmer kvinner. Ansatte som tilhører en etnisk minoritet i det landet de er ansatt i, gikk ned

fra 32 prosent i 2007 til 29 prosent i 2008.

Antall yrkesskader i konsernet som har krevd mer oppfølging enn vanlig førstehjelp, ble redusert fra 167 i 2007 til 153 i 2008. Ulykkene skjer i hovedsak i TOMRAs materialhåndteringsvirksomhet i USA, der spesielt håndtering av knust glass og tunge løft tidvis medfører uhell. TOMRA har et betydelig fokus på å forbedre skadestatistikken, med omfattende preventive tiltak. Det gjennomføres med jevne mellomrom medarbeiderundersøkelser. Avdekkes manglende jobbtilfredshet blant de ansatte, iverksettes det korrektive tiltak. Sykefraværet i TOMRA Systems ASA gikk ned fra 2,0 prosent i 2007 til 1,5 prosent i 2008.

Tomra Systems ASA er ISO 9001-sertifisert. Denne standarden blir brukt som veiledning for selskapets kvalitetsforbedringsprosesser. TOMRA benytter også mål- og resultatstyring i hele organisasjonen, inklusive prestasjons- og lederevaluering.

Eierstyring og selskapsledelse

I TOMRA defineres eierstyring og selskapsledelse, eller "corporate governance", som de prosessene og kontrollstrukturene som er etablert for å ivareta interessene til TOMRAs aksjonærer og andre interessentgrupper. TOMRAs retningslinjer for "corporate governance", kjerneverdier og ledelsesprinsipper er samkjørt for å sikre en forsvarlig utvikling av TOMRA.

TOMRAs retningslinjer for "corporate governance" skisserer blant annet Styrets og styrekomiteenes roller, uavhengighetskriterier for styremedlemmer og retningslinjer for Styrets kompensasjon. TOMRAs retningslinjer for "corporate governance" er inkludert i denne årsrapporten på side 48 og finnes også på TOMRAs websider www.tomra.com.

FREMTIDSUTSIKTER

Det finnes sterke underliggende makrotrender som arbeider til TOMRAs fordel. Avfallsmengden i verden øker år for år, fokuset på miljøvern er sterkt og lovgivning som delvis insentiverer og delvis pålegger resirkuleringsløsninger blir

stadig introdusert. Samtidig opplever man en global resesjon, med et fall i økonomisk aktivitet i mange av TOMRAs hovedmarkeder. Svakere inntjening kombinert med dårligere tilgang på kreditt, gjør mange bedrifter forsiktige med å investere. Lavkonjunkturen har også resultert i betydelig lavere priser på energi og råvarer, med fordeler så vel som ulemper for TOMRA. TOMRAs segmenter er i forskjellig grad påvirket av de skiftende konjunkturerne;

Collection Technology, Deposit

Innen Collection Technology-Deposit er kunde-gruppen hovedsakelig dagligvarebransjen i Nord-Europa og Amerika. Denne bransjen har hittil i liten grad vært påvirket av resesjonen. Selv om den jevne konsument har redusert forbruket, har reduksjonen i all hovedsak rammet andre typer forbruksvarer enn mat og drikke. I tillegg er pantemaskinen ett innarbeidet produkt. Konsumentene forventer å finne en fungerende automatisert løsning for flaskehåndtering, og manglende kvalitet på slike løsninger kan påvirke valget av butikk. Når man også tar med i betraktning at nærmere 50 prosent av TOMRAs inntjening i segmentet kommer fra service, synes eksponeringen for betydelige inntjeningsfall i dette segmentet å være begrenset.

Material Handling

På østkysten av USA og i Canada reflekterer TOMRAs omsetning drikkevarekonsumet i de statene som har pant. Erfaringene fra tidligere konjunktursykler er at konsumet av pantebelagte drikkevarer er stabilt gjennom syklene. Erfaringen så langt har vært et fall i konsumet på rundt 2-3 prosent. Samtidig har pantevilligheten økt i omtrent samme omfang. Volumet som går gjennom TOMRAs infrastruktur er følgelig tilnærmet uendret, og siden TOMRA ikke tar eierskap til materialet som prosesseres, er denne aktiviteten relativt uavhengig av konjunktursvingninger.

I California ser man, som på østkysten, rimelig stabile volumer. Dog tar man i dette segmentet eierskap til materialet som prosesseres, og følgelig

har TOMRA en eksponering mot fallende råvarepriser, spesielt aluminium. Da aluminiumsprisene i 2009 syntes å stabilisere seg på et prisnivå som ligger vesentlig lavere enn det man har sett de siste årene, er følgelig inntjeningen i California også falt betraktelig.

Industrial Processing Technology

Segmentet selger prosesseringsløsninger for avfall og materialbehandling. Den viktigste kunde-gruppen er avfallshåndteringsselskap, men også annen type industri (inkludert gruveindustrien), samt varehandel utgjør en betydelig del av omsetningen. Foretningsmodellene til våre kunder varierer mye. Mange opererer innen jurisdiksjoner der det finnes et lovpålagt krav om å resirkulere. Innenfor slike modeller vil det følgelig først og fremst være et spørsmål om å gjøre denne resirkuleringen så effektiv som mulig. TOMRAs produkter vil derfor i mindre grad være rammet av etterspørselssvikt i slike markeder.

Andre kunder opererer imidlertid innenfor syste-mer der verdien av det materialet som tas ut av en avfallsstrøm er det viktigste insentivet for å resirkulere. Innenfor dette segmentet har TOMRA opplevd et betydelig fall i etterspørselen, og ordreservene pr utgangen av 2008 var NOK 102 millioner, ned fra NOK 133 millioner ved utgangen av tredje kvartal 2008 og NOK 163 millioner ved utgangen av 2007.

Collection Technology, Non Deposit

TOMRA har gjennom de siste årene opplevd en markant økning i inntektene i segmentet, men har også rapportert til dels betydelige tap grunnet den investeringen man har gjort i utvikling av produkter for ikke-pant markedene. Mye av utviklingsarbeidet er nå tilbakelagt og utfordringen fremover vil være å bearbeide markedene og sammen med aktuelle aktører bygge lønnsomme modeller som muliggjør bruk av TOMRAs teknologi. Grunnet lavere driftskost-nader vil segmentet rapportere bedre resultater fremover, men for å bringe segmentet til et positivt driftsresultat, trenger man å se en bredere aksept for TOMRAs løsninger. Enten gjennom større salg i de markedene som allerede er etablert, eller gjennom større ordre til nye store aktører. TOMRA er i dialog med aktuelle aktører som har potensiale til å løfte segmentet opp til en positiv inntjening, men det er samtidig et faktum at lavere råvarepriser og mer begrenset tilgang på kapital hos potensielle kunder har gjort disse forhandlingene mer utfordrende.

Valuta

De turbulente finansmarkedene har også medført store svinginger i valutakursene, der både EUR og USD har styrket seg markant målt i NOK. En slik svekkelse av NOK er positivt for TOMRA - både fordi man har en betydelig aktivitet i utlandet som er nominert i utenlandsk valuta og som da fremstår som mer lønnsom målt i NOK, og fordi TOMRA har en viss kostbase i NOK knyttet til utviklingsaktiviteter og hovedkontorfunksjoner. Mye av den negative effekten av lavere råvare-priser i California og lavere aktivitet i Industrial

Processing Technology, blir følgelig kompensert av en svak NOK i begynnelsen av 2009.

AKSJONÆRER OG KAPITALFORHOLD

Antall aksjonærer i TOMRA ble redusert fra 9.990 ved utgangen av 2007 til 8.772 ved utgangen av 2008. Andelen av TOMRAs aksjer eid av utlendinger ved utgangen av 2008 var 46 prosent, opp fra 45 prosent ved utgangen av 2007. Aksjekursen falt 39 prosent fra NOK 38,50 ved utgangen av 2008 til NOK 23,60 ved utgangen av 2007. 209 millioner aksjer ble handlet i 2008, ned fra 411 millioner året før. TOMRA ble i 2008 for andre året på rad tildelt Stockmanprisen som vinner i klassen for mellomstore selskap på Oslo Børs. Prisen tildeles det børsnoterte selskap som i sin løpende virksomhet vektlegger informasjons-virksomheten overfor finansmiljøet og aksjonærer. Selskapets ledelse ble samtidig tildelt den nordiske prisen for best IR (investor relations) arbeid innen det samme segmentet.

Pålydende verdi per aksje er én norsk krone (NOK 1). Antall utestående aksjer ved utgangen av 2008 var 150 millioner, justert for 5 millioner aksjer i egen beholdning. Styret fikk på ordinær general-forsamling i april 2008 fullmakt til å kjøpe tilbake inntil 15 millioner aksjer. Ved utgangen av 2008 var 10 millioner av fullmakten ubenyttet. Styret vil foreslå at den ordinære generalforsamlingen i april 2009 beslutter å slette beholdningen av egne aksjer, samt videreføre den ubenyttete andelen av tilbakekjøpsfullmakten fra 2008.

Tilbakekjøpet av aksjer er dels finansiert gjennom kontantstrøm fra driften, dels gjennom en revolverende trekkfasilitet på opptil NOK 750 millioner etablert i 2006 og utvidet i 2008. Pr. utgangen av 2008 var NOK 550 millioner av fasiliteten benyttet. Fasiliteten forfaller i sin hel-het i oktober 2011. Utover dette har konsernet en kassekreditt på NOK 50 millioner. Gitt selskapets relativt stabile kontantstrøm har TOMRA selv etter låneopptaket, en solid balanse og nødvendig finansiell fleksibilitet til å realisere fornuftige vekstinitiativ.

Styret ønsker for øvrig å motivere konsernets ansatte til å investere i egen arbeidsplass som aksjonær. Det ble derfor i 2008 etablert et aksjespareprogram der konsernets ansatte kan kjøpe aksjer til markedskurs, og få én gratis for hver femte aksje den ansatte beholder i ett år. 121 ansatte benyttet seg av programmet i 2008. De kjøpte 206.696 aksjer. Styret vil foreslå for generalforsamlingen i 2009 at programmet videreføres.

Asker, 19 februar 2009

Jo Lunder Styreleder	Aniela Gabriela Gjøs Styremedlem
Bjørn M. Wiggen Styremedlem	David Williamson Ansatt representant
Jørgen Randers Styremedlem	Karen Michelet Ansatt representant
Hege Marie Norheim Styremedlem	Amund Skarholt Konsernsjef

Resultatregnskap

Tomra Systems ASA NGAAP					Konsern IFRS		
2008	2007	2006	Tall i millioner NOK	Note	2008	2007	2006
926,7	836,2	1 531,6	Driftsinntekter	1	3 621,9	3 489,5	3 965,0
534,9	530,9	1 135,0	Kostnader solgte varer	2	1 648,3	1 635,4	1 966,3
159,7	132,7	127,3	Lønnskostnader	3,16	990,2	906,8	862,2
8,8	13,1	9,8	Avskrivninger	8,9	146,2	154,0	162,2
-	-	-	Tap ved verdifall på anleggsmidler	8,9	9,8	6,9	11,2
104,0	112,4	53,7	Andre driftskostnader	7	371,2	341,3	308,1
807,4	789,1	1 325,8	Sum driftskostnader		3 165,7	3 044,4	3 310,0
119,3	47,1	205,8	Driftsresultat		456,2	445,1	655,0
-	-	-	Andel resultat fra tilknyttede foretak	15	2,7	1,9	1,6
110,0	202,5	30,8	Utbytte fra datterselskap		-	-	-
46,2	67,1	52,0	Finansinntekter		11,4	17,5	5,6
51,8	20,5	10,5	Finanskostnader		38,2	22,2	6,0
104,4	249,1	72,3	Netto finansposter	4	(24,1)	(2,8)	1,2
223,7	296,2	278,1	Resultat før skatt		432,1	442,3	656,2
31,5	27,0	60,6	Skattekostnad	10	140,3	150,6	216,3
192,2	269,2	217,5	Periodens resultat		291,8	291,7	439,9
			Henføres til:				
			Eiere i morselskapet		278,2	279,6	427,2
			Minoritetsinteresser		13,6	12,1	12,7
			Periodens resultat		291,8	291,7	439,9
			Som disponeres:	20			
75,0	69,9	65,8	Utbytte				
117,2	199,3	151,7	Annen egenkapital				
192,2	269,2	217,5	Sum disponert				
			Basisresultat pr aksje (NOK)	20	1,82	1,76	2,48
			Utvannet resultat pr aksje (NOK)	20	1,82	1,76	2,48

Balanse per 31. desember

Tomra Systems ASA NGAAP					Konsern IFRS	
	2008	2007	Tall i millioner NOK	Note	2008	2007
EIENDELER	63,0	22,5	Eiendeler ved utsatt skatt	10	100,2	52,8
	-	-	Goodwill	9,22	741,8	565,9
	-	-	Utviklingskostnader	9	47,9	50,9
	-	-	Andre immaterielle eiendeler	9	51,5	32,2
	63,0	22,5	Sum immaterielle eiendeler		941,4	701,8
	14,9	19,4	Eiendom, anlegg og utstyr	8	491,3	392,3
	-	-	Leasingmaskiner	8	110,6	80,1
	14,9	19,4	Sum materielle eiendeler		601,9	472,4
	1 601,7	1 592,1	Aksjer i datterselskap	14,22	-	-
	374,3	419,3	Lån til datterselskap	14	-	-
	-	-	Investeringer i tilknyttede foretak	15	42,2	35,6
	-	-	Andre investeringer		0,9	0,7
	-	2,9	Pensjoner	16	-	2,9
	-	-	Langsiktige fordringer		169,0	134,3
	1 976,0	2 014,3	Sum finansielle eiendeler		212,1	173,5
EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSE	2 053,9	2 056,2	Sum anleggsmidler		1 755,4	1 347,7
	35,4	61,1	Beholdninger	2	624,4	529,1
	17,5	13,1	Kundefordringer		841,3	732,8
	843,9	625,0	Fordringer datterselskap		-	-
	16,3	24,7	Andre kortsiktige fordringer		258,6	151,8
	877,7	662,8	Sum fordringer	7	1 099,9	884,6
	20,7	116,4	Kontanter og kontantekvivalenter	17	114,1	190,8
	933,8	840,3	Sum omløpsmidler		1 838,4	1 604,5
	2 987,7	2 896,5	Sum eiendeler		3 593,8	2 952,2
	155,0	164,7	Aksjekapital		155,0	164,7
	(5,0)	(9,3)	Egne aksjer		(5,0)	(9,3)
	918,3	1 418,3	Overkursfond		918,3	1 418,3
	1 068,3	1 573,7	Sum innskutt egenkapital		1 068,3	1 573,7
	731,2	299,9	Opptjent egenkapital		950,9	50,1
	-	-	Minoritetsinteresser		65,2	56,3
	1 799,5	1 873,6	Sum egenkapital	20	2 084,4	1 680,1
FORPLIKTELSE	-	-	Forpliktelser ved utsatt skatt	10	38,3	30,3
	8,9	-	Pensjonsforpliktelser	16	8,9	-
	558,1	389,9	Rentebærende lån og kreditter	6	567,1	410,1
	-	-	Andre langsiktige forpliktelser		5,9	3,0
	567,0	389,9	Sum langsiktige forpliktelser		620,2	443,4
	9,1	5,8	Rentebærende lån og kreditter	6	23,4	7,1
	20,1	24,5	Leverandørgjeld		230,4	241,5
	295,7	355,5	Gjeld til konsernselskap		-	-
	71,8	31,8	Betalbar skatt	10	140,9	103,3
	17,6	25,3	Avsetninger	12	95,8	91,8
	206,9	190,1	Annen kortsiktig gjeld	11	398,7	385,0
	621,2	633,0	Sum kortsiktige forpliktelser		889,2	828,7
	1 188,2	1 022,9	Sum forpliktelser		1 509,4	1 272,1
	2 987,7	2 896,5	Sum egenkapital og forpliktelser		3 593,8	2 952,2
	420,1	360,8	Garantiansvar		423,9	363,4

Asker, 19. februar 2009

Jo Lunder Styreleder	Bjørn M. Wiggen Styremedlem	Jørgen Randers Styremedlem	Hege Marie Norheim Styremedlem	Anieli Gabriela Gjøe Styremedlem	David Williamson Ansatt representant	Karen Michelet Ansatt representant	Amund Skarholt Konsernsjef
-------------------------	--------------------------------	-------------------------------	-----------------------------------	-------------------------------------	---	---------------------------------------	-------------------------------

Oppstilling over innregnede inntekter og kostnader

Tall i millioner NOK	Konsern IFRS	
	2008	2007
Omregningsdifferanser	395,0	(170,3)
Sum inntekter og kostnader innregnet direkte i egenkapital	395,0	(170,3)
Periodens resultat	291,8	291,7
Sum innregnede inntekter og kostnader for perioden	686,8	121,4
Henføres til:		
Eiere i morselskapet	656,7	118,1
Minoritetsinteresser	30,1	3,3
Sum innregnede inntekter og kostnader for perioden	686,8	121,4
Minoritetsinteresser i resultatregnskapet	13,6	12,1
Omregningsdifferanse minoriteter	16,5	(8,8)
Sum minoritetsinteresser	30,1	3,3

Kontantstrømpoppstilling

Tomra Systems ASA NGAAP				Konsern IFRS		
2008	2007	2006	Tall i millioner NOK	2008	2007	2006
KONTANTSTRØMMER FRA DRIFTSAKTIVITETER						
223,7 (32,0)	296,2 (28,2)	278,1 (9,2)	Resultat før skatt	432,1 (149,9)	442,3 (144,4)	656,2 (91,5)
–	–	–	Periodens betalte skatter (Gevinst)/tap ved salg av anleggsmidler	(0,6)	–	(8,2)
8,8	13,1	9,8	Ordinære avskrivninger	146,2	154,0	162,2
–	–	–	Nedskrivning anleggsmidler	9,8	6,9	11,2
25,7	(43,6)	(14,3)	Endring i varelager	2,1	(36,8)	(198,4)
4,0	(12,5)	(16,5)	Endring i fordringer	(14,7)	28,4	(316,0)
(4,4)	(2,4)	12,1	Endring i leverandørgjeld	(49,9)	3,3	45,0
			Forskjell mellom kostnadsført pensjon og inn/utbetaling i pensjonsordning			
11,8	(10,6)	(6,4)		11,8	(10,6)	(6,4)
–	–	–	Effekt av valutakursendringer	29,2	18,7	(6,0)
–	–	–	Resultat før skatt fra tilknyttede selskaper	(2,7)	(1,9)	(1,7)
–	–	–	Mottatt utbytte fra tilknyttede selskaper	2,0	1,4	1,3
33,1 (13,8)	126,1 (35,7)	(25,2) (43,0)	Endring i andre tidsavgrensings poster	(64,0)	49,9	98,4
			Renteinntekt / rentekostnad	23,4	14,9	(1,8)
256,9	302,4	185,4	Kontanter generert fra drift	374,8	526,1	344,3
KONTANTSTRØMMER FRA INVESTERINGSAKTIVITETER						
–	–	–	Innbetaling ved salg av anleggsmidler	32,2	14,4	89,5
–	–	–	Innbetaling ved salg av datterselskap	–	–	3,2
(9,6)	–	2,0	Utbetaling ved kjøp av datterselskap	(144,0)	–	(112,8)
(4,3)	(8,8)	(14,4)	Utbetaling ved kjøp av varige driftsmidler	(214,1)	(157,3)	(234,9)
–	–	–	Innbetaling ved salg av aksjer og andeler	–	–	2,6
(13,9)	(8,8)	(12,4)	Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter	(325,9)	(142,9)	(252,4)
KONTANTSTRØMMER FRA FINANSIERINGSAKTIVITETER						
(266,2)	(6,2)	(78,6)	Innbetalinger ved lån fra datterselskap	–	–	–
–	–	–	Utbetaling ved utlån	–	–	–
–	–	(2,5)	Utbetaling ved nedbetaling av langsiktig gjeld	(0,9)	(18,0)	(13,0)
175,0	50,0	325,0	Innbetaling ved opptak av langsiktig gjeld	177,4	50,0	325,0
–	–	–	Utbytte til minoritet	(21,2)	(12,7)	(16,7)
–	–	–	Netto endring i kassekreditt	1,2	–	(25,7)
(202,1)	(408,3)	(421,7)	Utbetalt ved tilbakekjøp av egne aksjer	(202,1)	(408,3)	(421,7)
10,6	7,1	6,4	Innbetalt ved salg av egne aksjer	10,6	7,1	6,4
46,2	54,3	51,2	Innbetaling av renter	9,4	4,7	4,8
(32,4)	(18,6)	(8,2)	Utbetaling av renter	(32,8)	(19,6)	(3,0)
–	–	(33,5)	Utbetaling av opsjoner	–	–	(93,8)
(69,8)	(64,7)	(60,8)	Utbetaling av utbytte	(69,8)	(64,7)	(60,8)
(338,7)	(386,4)	(222,7)	Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter	(128,2)	(461,5)	(298,5)
–	–	–	Effekt av valutakursendringer på kontanter	2,6	(17,3)	1,6
(95,7)	(92,8)	(49,7)	Netto endringer i kontanter og kontantekvivalenter	(76,7)	(95,6)	(205,0)
116,4	209,2	258,9	Kontanter og kontantekvivalenter pr. 1. januar	190,8	286,4	491,4
20,7	116,4	209,2	Kontanter og kontantekvivalenter pr. 31. desember	114,1	190,8	286,4

TOMRA har fra 1. januar 2007 endret prinsipp for klassifisering av renter i kontantstrømpoppstillingen. I henhold til IFRS 7.31 og NRS(F) Kontantstrømpoppstilling 2.6 har vi valgt å klassifisere renter som kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter. Effekten av reklassifisering for 2006 er som følger:

2006		2006
(43,0)	Kontantstrømmer fra driftsaktiviteter	
	Renteinntekt / Rentekostnad	(1,8)
	Kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter	
51,2	Innbetaling av renter	4,8
(8,2)	Utbetaling av renter	(3,0)

Konsoliderings- og regnskapsprinsipper

Konsern - IFRS

GENERELLE

Forretning og kunder

Tomra Systems ASA (TOMRA) er hjemmehørende i Norge. Forretningsadressen er Drengsrudhagen 2, i Asker. TOMRA utvikler og opererer kostnads-effektive systemer for håndtering av emballasje for gjenbruk og resirkulering. Merverdi for den enkelte kunde skapes gjennom eksepsjonelt høy service og nyskaping.

TOMRAs kunder er dagligvarebransjen og drikkevareindustrien i Europa og Nord-Amerika.

Grunnleggende prinsipper

TOMRAs konsernregnskap for regnskapsåret 2008 omfatter TOMRA, datterselskapene og felleskontrollerte selskaper (sammen referert som ”konsernet”) og konsernets andel i tilknyttede selskaper. Årsregnskapet består av resultat-regnskap, balanse, kontantstrømoppstilling, noteopplysninger og oppstilling over endringer i egenkapitalen.

Forslag til årsregnskap ble fastsatt av selskapets styre 19. februar 2009. Årsregnskapet skal behandles av ordinær generalforsamling 21. april 2009 for endelig godkjenning. Frem til endelig godkjenning har styret mulighet til å vedta nytt årsregnskap.

(a) Erklæring om at finansregnskapet er i overensstemmelse med IFRS

Konsernregnskapet er avlagt i samsvar med EU-godkjente IFRSer og tilhørende fortolkninger, samt de ytterligere norske opplysningskrav som følger av regnskapsloven, børsforskrift og børsregler, og som skal anvendes pr 31. desember 2008.

(b) Grunnlag for regnskapsutarbeidelse

Regnskapet er presentert i norske kroner, avrundet

til nærmeste ett hundre tusen. Det er utarbeidet basert på historisk kost, sammenlignbarhet, fortsatt drift og kongruens. Transaksjoner regnskapsføres til verdien av vederlaget på transaksjonstidspunktet. Inntekter resultatføres når de er opptjent og kostnader sammenstilles med opptjente inntekter.

Konsernregnskapet er utarbeidet på grunnlag av historisk kost, med unntak av finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultat.

Utarbeidelse av finansregnskapet i overens-stemmelse med IFRS krever at ledelsen gjør vurderinger og estimer og tar forutsetninger som påvirker anvendelse av regnskapsprinsipper og regnskapsførte beløp på eiendeler og forpliktelser, inntekter og kostnader. Estimer og tilhørende forutsetninger er basert på historisk erfaring og andre faktorer som anses rimelige, forholdene tatt i betraktning. Disse beregningene danner grunnlaget for vurdering av balanseført verdi for eiendeler og forpliktelser som ikke kommer klart fram av andre kilder. Faktiske resultater kan avvike fra disse estimatene.

Estimer og de underliggende forutsetninger vurderes løpende. Endringer i regnskapsmessige estimer innregnes i den perioden endringene oppstår dersom de kun gjelder denne perioden. Dersom endringene også gjelder fremtidige perioder, fordeles effekten over inneværende og fremtidige perioder.

Regnskapsprinsippene som fremkommer nedenfor, er anvendt konsistent for alle periodene som presenteres i konsernregnskapet.

Regnskapsprinsippene har blitt anvendt konsistent av alle selskaper i konsernet.

RAPPORTERINGSSTRUKTUR

Driftsenhetene i TOMRA konsernet er som følger:

Tomra Systems ASA

Europa

Tomra Europe AS (N)
Tomra Butikkssystemer AS (N)
Tomra Systems AB (S)
OY Tomra AB (FIN)
Tomra Systems AS (DK)
Tomra Systems BV (NL)
Tomra Systems GmbH (D)
Tomra Leergutsysteme GmbH (A)
Tomra Systems SA (F)
Tomra AG (SWI) (50,5 %)
Tomra Systems NV (BEL)
B-burken AB (S)
Tomra s.r.o (CZE) (40 %)
Halton Systems GmbH (D)
Tomra Baltic OÜ (EST) (40 %)
Tomra Production AS (N)
Retail Services GmbH (D)
Titech AS (N)
Titech GmbH (D)

Titech Visionsort Espana S.L. (E)
Titech Visionsort Limited (UK)
Titech sp. Z.O.O. (P)
QVision AS (N)
Commodas Mining GmbH (D)
Orwak Group AB (S)
AB Orwak (S)
Presona AB (S)
Morinders Verkstädter AB (S)
Compactus AB (S)
Presona GmbH (D)
Orwak Danmark AS (DK)
Orwak Polen ZPZO (P)
Tomra Systems Ltd. (UK)

Nord-Amerika

Tomra of North America Inc. (CT)
Tomra Systems Inc. (CAN)
Tomra Metro LLC (CT, NY)
Mobile Redemp. Inc. (CT, MA)
BICS LLC (72%) (NY)
TNYR LLC (70%) (NY)

Upstate Tomra LLC (55%)
Tomra Mass. (55%) (MA)
Halton System Inc. (ME)
Tomra Quebec Inc. (CAN)
Camco Recycling Inc. (CAN)
Tomra Canada Inc. (CAN)
Tomra Pacific Inc. (CA)
UBCR (51%) (MI)
UltrePET LLC (49%)
Orwak USA LLC (CT)
Commodas Inc. (CAN)

Resten av verden

Tomra Japan Asia Pacific KK (JAP)
Tomra Japan Ltd. (50%) (JAP)
Titech Visionsort Co., Ltd. (KOR)
Commodas (PTY) Ltd. (South Africa)
UltraSort PTY Ltd. (Australia)

Tomra AG (SWI) er solgt i 2006, se også note 14.
B-burken AB (S) er likvidert i 2007 og Orwak Danmark AS (DK) er likvidert i 2008.

KONSOLIDERINGSPRINSIPPER

(a) Konsoliderte selskaper

Konsernregnskapet omfatter morselskapet Tomra Systems ASA og de selskaper der morselskapet direkte eller indirekte har bestemmende innflytelse. Datterselskaper ervervet/solgt i løpet av året er inkludert i regnskapet fra og med kjøpstidspunktet/til og med salgstidspunktet.

(b) Eliminering av aksjer i datterselskaper

Aksjer i datterselskapene er eliminert etter kjøpsverdimetoden. Differansen mellom bokført verdi av aksjer i datterselskaper og bokført verdi av egenkapitalen i de samme datterselskaper på det tidspunkt aksjene ble ervervet, er analysert og henført til de poster i balansen merverdiene er tilknyttet. Goodwill er oppført med oppkjøpskostnaden minus netto eiendeler ervervet og blir testet for verdifall minst en gang i året.

(c) Omregning av utenlandske datterselskaper

Resultatregnskapet for utenlandske selskaper ført i utenlandsk valuta er omregnet til gjennom-snittskurser for året. Balansen er omregnet til kurser pr. 31. desember. Omregningsdifferanser er ført direkte mot konsernets egenkapital, og er spesifisert som egen post.

Når en utenlandsk virksomhet avhendes, helt eller delvis, resultatføres tilhørende omregn-ingsreserve.

(d) Minoritetsinteresser

Minoritetsinteressenes andel av resultat etter skatt og egenkapital, er vist som egne poster i henholdsvis resultatregnskap og balanse.

(e) Endret eierandel i datterselskap

Ved trinnsvis kjøp av eierandel legges verdien av eiendeler og gjeld ved tidspunktet for etablering av konsernforholdet til grunn. Senere kjøp av eierandeler i eksisterende datter-selskap, vil ikke påvirke vurderingen av eien-deler og gjeld, med unntak av merverdi i form av goodwill som analyseres ved hvert kjøp. Ekstra goodwill føres direkte mot egenkapital.

(f) Interne transaksjoner / mellomværende

Alt kjøp og salg mellom konsernselskaper er eliminert, likeledes fordringer og gjeld.

(g) Felleskontrollert virksomhet

Felleskontrollerte selskaper er selskaper hvor konsernet har en felles kontroll, etablert ved en avtale som krever enstemmighet i strategiske driftsmessige og finansielle beslutninger. Felleskontrollerte selskaper er i konsernregnskapet proporsjonelt konsolidert linje for linje i resultatregnskapet og balansen.

(h) Tilknyttede selskaper

Tilknyttede selskaper, hvor konsernet har en eierandel på 20-50%, samt har betydelig innflytelse i driftsmessige og finansielle beslutninger, er i konsernregnskapet medtatt etter egenkapitalmetoden. Konsernets andel av tilknyttede selskapers resultat vises under finansposter i resultatregnskapet.

VURDERINGS- OG KLASIFISERINGSPRINSIPPER

Bruk av estimer

Utarbeidelse av regnskapene for Tomra Gruppen krever bruk av estimer. Slike estimer baserer seg på en rekke forutsetninger og prediksjoner som av natur involverer usikkerhet. Forskjellige faktorer kan medføre at faktisk resultat kan avvike vesentlig fra de som ble forutsatt ved utarbeidelse av regnskapet. Dette inkluderer blant annet, 1) predikerte kontantstrømmer fra enheter som bærer bokført goodwill eller utsatt skattefordel, 2) avsetninger knyttet til garantiarbeider, 3) forutsetninger benyttet for kalkulasjon av pensjonsforpliktelser.

(a) Inntekter

Inntekter fra salg og salgslignende leasing-kontrakter av TOMRA-produkter blir generelt ført til inntekt ved installasjon av produktene. Inntekter som relaterer seg til servicekontrak-ter og operasjonelle leasingkontrakter føres til inntekt over den periode kontraktene gjelder. Annen serviceinntekt tas på det tidspunkt tjenesten ytes.

(b) Kostnader

Utgifter sammenstilles med og kostnadsføres samtidig med de inntekter utgiftene kan henføres til. Utgifter som ikke kan henføres direkte til noen inntekter, kostnadsføres når de påløper.

(c) Kostnader

Leiebetaling under operasjonell leasing

Leiebetalinger under operasjonelle leieavtaler innregnes i resultatregnskapet lineært over leieperioden. Leieinsitamenter som mottas innregnes som en integrert del av totale leiekostnader.

Leiebetaling under finansiell leasing

Minsteleie fordeles mellom finanskostnader og reduksjon i utestående forpliktelse. Finans-kostnaden fordeles over leieperioden slik at det blir en konstant periodisk rentesats beregnet på gjenværende forpliktelse i balansen.

Netto finanskostnader

Netto finanskostnader omfatter rente-kostnader på lån kalkulert med basis i effektiv rentemetode, utbytte på preferanseaksjer klassifisert som forpliktelse, renteinntekter på investerte midler, utbytteinntekter, kurs-gevinster og -tap, og gevinster og tap på sikringsinstrumenter som innregnes i resultatet.

Renteinntekter innregnes i resultatet basert på effektiv rentemetode etter hvert som de opptjenes. Utbytteinntekter innregnes i resultatet på det tidspunkt rett til å motta betaling er etablert. Renteelementet i betalinger under finansielle leieavtaler innregnes i resultatet basert på effektiv rentemetode.

(d) Finansielle derivater

Når kravet til sikringsbokføring iht. IAS 39 er oppfylt, blir den effektive andelen av gevinst eller tap på sikringsinstrumentet ført direkte mot egenkapital, mens den ineffektive delen blir innregnet umiddelbart i resultat-regnskapet. Beløp bokført mot egenkapital blir innregnet i resultatregnskapet samtidig med at sikringsobjektet blir

innregnet i resultatet når det sikrede salget skjer. Kontantstrømsikring iht. IAS 39 har kun blitt benyttet en gang i 2006, se note 18.

Alle andre finansielle derivater innregnes første gang til kostpris. I etterfølgende perioder vurderes finansielle derivater til virkelig verdi. Gevinst eller tap ved revurdering til virkelig verdi innregnes umiddelbart i resultatregnskapet.

(e) Eiendom, anlegg og utstyr
Egne eiendeler
Eiendom, anlegg og utstyr føres i balansen til anskaffelseskost, fratrukket akkumulerte avskrivninger og eventuelt tap ved verdifall. Dersom den virkelige verdien av et driftsmiddel er lavere enn bokført verdi, og dette skyldes årsaker som ikke antas å være forbigående, skrives driftsmidlet ned til virkelig verdi. Ordinære avskrivninger er beregnet over driftsmidlenes økonomiske levetid med utgangspunkt i historisk kostpris. Hvor det er aktuelt inneholder den historiske kostprisen også fremtidige fjerningskostnader.

Når deler av eiendom, anlegg og utstyr har forskjellig utnyttbar levetid regnskapsføres de som separate eiendommer, anlegg og utstyr.

Leide eiendeler
Leieavtaler hvor konsernet overtar all vesentlige del av risiko og fordel er klassifisert som finansielle leieavtaler. Eierbenyttet eiendom anskaffet ved finansiell leieavtale regnskapsføres til en verdi tilsvarende det laveste av virkelig verdi av eiendelen og nåverdien av minsteleie ved leieavtalens begynnelse, fratrukket akkumulerte avskrivninger og tap ved verdifall.

Utgifter etter anskaffelse
Pådratte utgifter til utskiftning av deler av driftsmiddel innregnes i balanseført verdi for en enhet av eiendom, anlegg og utstyr når slike utgifter antas å gi TOMRA fremtidige økonomiske fordeler relatert til utskiftningene og utgiftene for de utskiftede deler kan måles pålitelig. Alle andre utgifter innregnes i resultatregnskapet den perioden de påløper.

(f) Immaterielle eiendeler
Immaterielle eiendeler inkluderer goodwill, utviklingskostnader, rett til bruk av merkevarer og ikke-konkurranse avtaler.

Goodwill
Alle virksomhetssammenslutninger regnskapsføres etter oppkjøpsmetoden. Goodwill representerer beløp som oppstår ved overtakelse av datterselskaper, tilknyttede selskaper og felleskontrollerte foretak. For overtakelse som har skjedd etter 1. januar 2004, representerer goodwill differansen mellom anskaffelseskost ved overtakelse og virkelig verdi av de netto identifiserte eiendeler som er overtatt. For overtakelse forut for dette, er goodwill oppført på bakgrunn av estimert anskaffelseskost som tilsvarer det beløp som var oppført under tidligere nasjonale regnskapsprinsipper. Klassifisering og regnskapsmessig behandling av virksomhetssammenslutning som skjedde før 1. januar 2004, har ikke blitt revurdert ved utarbeidelse av IFRS åpningsbalanse pr. 1. januar 2004.

Goodwill føres i balansen til anskaffelseskost, fratrukket eventuelle akkumulerte tap ved verdifall. Goodwill fordeles på kontantstrømgenererende enheter og blir ikke lenger avskrevet, men blir testet årlig for verdifall. For tilknyttede foretak er balanseført verdi av goodwill inkludert i investeringsens balanseførte verdi.

Negativ goodwill ved overtakelse innregnes direkte i resultatregnskapet.

Forskning og utvikling
Utgifter til forskningsaktiviteter, som utføres med forventning om å oppnå ny vitenskapelig eller teknisk kunnskap og forståelse, blir innregnet som kostnader i resultatregnskapet i den perioden de påløper.

Utgifter til utviklingsaktiviteter, hvor forskningsresultater er benyttet i en plan eller modell for produksjon av nye eller vesentlig forbedrede produkter eller prosesser, blir balanseført i den grad produktet eller prosessen er teknisk og kommersielt gjennomførbart og konsernet har tilstrekkelige ressurser til å ferdigstille utviklingen. Utgiftene som aktiveres, inkluderer materialkostnader, direkte lønnskostnader og en andel av fellesutgifter. Andre utviklingsutgifter blir innregnet i resultatregnskapet i den perioden de påløper. Aktiverte utviklingskostnader føres i balansen til anskaffelseskost, fratrukket akkumulerte avskrivninger og tap ved verdifall. Ordinære avskrivninger er beregnet over økonomisk levetid med utgangspunkt i historisk kostpris.

Selskapet har ikke mottatt offentlig støtte av vesentlig størrelse.

Andre immaterielle eiendeler
Andre immaterielle eiendeler som anskaffes, føres i balansen til anskaffelseskost, fratrukket akkumulerte avskrivninger og tap ved verdifall. Andre immaterielle eiendeler blir avskrevet over den tid kontrakten gjelder. Andre immaterielle eiendeler er testet for verdifall pr. 31. desember hvor det har vært indikasjoner på usikkerhet rundt verdien, uten at det resulterte i noen nedskrivning.

Utgifter til internt utviklet goodwill og varemerker innregnes i resultatregnskapet i den perioden de påløper.

Etterfølgende utgifter
Senere utgifter vedrørende balanseførte immaterielle eiendeler balanseføres bare når de øker de fremtidige økonomiske fordeler relatert til denne eiendelen. Alle andre utgifter kostnadsføres i den perioden de påløper.

(g) Aksjer
Aksjer bestemt for varig eie er oppført i balansen under langsiktig finansielle anleggsmidler. Disse er vurdert til kostpris med mindre forhold som ikke anses å være av forbigående karakter har betinget en lavere vurdering.

(h) Varelager
Beholdning av råvarer er vurdert til laveste verdi av anskaffelseskost og netto realisasjonsverdi. Varer i arbeid og ferdigvarer er vurdert til laveste verdi av full tilvirkningskost og netto realisasjonsverdi. Netto realisasjonsverdi er estimert salgspris i ordinær virksomhet, fratrukket estimerte utgifter til ferdigstilling og salgskostnader. Reserverdelene og deler hos serviceforhandlere er vurdert til anskaffelseskost. Det er gjort fradrag for ukurante varer.

Kostnaden for varelageret er basert på veid gjennomsnitt og inkluderer utgifter påløpt ved anskaffelse og kostnader for å bringe varen til nåværende tilstand og plassering. For produserte varer og varer i arbeid inkluderer anskaffelseskost en rimelig andel av indirekte kostnader basert på normal kapasitetsutnyttelse.

(i) Fordringer og gjeld i fremmed valuta
Fordringer og gjeld i valuta er bokført til kurser på balansedagen.

(j) Kontanter og kontantekvivalenter
Balanseposten bankinnskudd, kontanter o.l. inkluderer i tillegg pengemarkedsfond og andre kortsiktige investeringer med opprinnelig varighet på tre måneder eller mindre. Morselskapet viser total bankbeholdning i konsernkontosystemet, mens døtrenes andel i konsernkontosystemet vises som mellomværende.

(k) Pensjonsforpliktelse
Pensjonsmidler fratrukket pensjonsforpliktelser knyttet til forsikringsmessig dekkede pensjoner er tatt inn i balansen etter nettoprinsippet. Ordningen er beskrevet i note 16.

Ytelsesordninger
Konsernets netto pensjonsforpliktelse fra ytelsesordningen er beregnet separat for hver ordning ved å estimere den fremtidige ytelsen den ansatte har opptjent for sitt arbeid i nåværende og tidligere perioder; den fremtidige ytelsen er diskontert for å finne nåverdien, og ikke-kostnadsførte tidligere service kostnader og virkelig verdi av ordningens eiendeler er trukket fra. Diskonteringsatsen er satt lik anbefalinger fra Norsk Regnskapsstiftelse, da det ikke er forhold som tilsier at TOMRA bør avvike fra disse. Beregningen er utført av en aktuar ved å benytte "projected unit credit method". Når beregningen gir en netto fordel for konsernet, er den bokførte eiendelen begrenset til nettobeløp av ikke-kostnadsførte tidligere service kostnader og nåverdien av fremtidige tilbakebetalinger fra ordningen eller reduksjoner i fremtidige tilskudd i noen nedskrivning.

Når ytelsen i en ordning er økt, er andelen av den økte ytelsen relatert til tidligere arbeid fra de ansatte bokført lineært over gjennomsnittlig opptjeningstid. Hvis ytelsen er opptjent umiddelbart skal kostnaden tas umiddelbart over resultatet.

Aktuarmessige gevinster og tap blir kostnadsført når de akkumulerte, ikke-kostnadsførte effektene overstiger 10% av den høyeste verdien av nåverdien av pensjonsforpliktelsen og virkelig verdi av pensjonsmidlene ved regnskapsperiodens begynnelse (såkalt "korridor"). Det er etablert en korridor for hver ordning.

Innskuddsordninger
En innskuddsbasert pensjonsordning er en ordning hvor det betales fast innskudd til et fond eller en pensjonskasse, og hvor selskapet ikke har noen juridisk eller underforstått plikt til å betale ytterligere innskudd. Pliktige innskudd innregnes som lønnskostnader i resultatet når de påløper.

I TOMRAs innskuddsordning har de ansatte en fripoliserett for risikoytelser, som er et ytelseselement som aktuarberegnes hvert år. Denne delen av innskuddsordningen behandles regnskapsmessig på samme måte som ytelsesordninger beskrevet over.

(l) Garantivsetninger
Det er foretatt en generell avsetning for fremtidige garantikostnader basert på siste års omsetning i alle konsernselskapene.

(m) Utsatt skatt og skattekostnad
Skattekostnaden i resultatregnskapet omfatter både periodens betalbare skatt og endringen i utsatt skatt. Endringen i utsatt skatt reflekterer de fremtidige betalbare skatter som oppstår som

følge av årets aktiviteter. Utsatt skatt er den skatten som påhviler det akkumulerte resultatet, men som kommer til betaling i senere perioder. Det er beregnet utsatt skatt av netto skatteøkende midlertidige forskjeller etter gjeldsmetoden. Se for øvrig note 10 "skatter".

Utsatt skattefordel innregnes kun i den grad det er sannsynlig at den kan utnyttes gjennom fremtidige skattemessige resultater. Utsatt skattefordel reduseres i den grad det ikke lenger er sannsynlig at skattefordelen vil bli realisert.

(n) Fortjeneste per aksje
Fortjeneste per aksje presenteres basert på veid gjennomsnittlig utestående aksjer for perioden. Potensiell utvanningseffekt av opptjente, utestående tegningsretter er hensyntatt.

(o) Kontantstrømoppstilling
Kontantstrømoppstillingen er utarbeidet etter den indirekte metoden. Kontanter og kontantekvivalenter omfatter kontanter, bankinnskudd og andre kortsiktige, likvide plasseringer som umiddelbart og med uvesentlig kursrisiko kan konverteres til kjente kontantbeløp og med forfallsdato kortere enn tre måneder fra anskaffelsesdato.

(p) Verdifall
Balanseført verdi av konsernets eiendeler blir, med unntak av varelager og utsatt skattefordel (se egne regnskapsprinsip) gjennomgått på balansedagen for å vurdere om det foreligger indikasjoner på verdifall. Dersom det foreligger slike indikasjoner, estimeres eiendelens gjenvinnbare beløp.

Årlig beregnes gjennvinnbart beløp på balansedagen for goodwill, eiendeler som har en ubestemt utnyttbar levetid, og immaterielle eiendeler som ennå ikke er tilgjengelig for bruk, se note 9.

Tap ved verdifall innregnes når balanseført verdi av en eiendel eller kontantgenererende enhet overstiger gjenvinnbart beløp. Tap ved verdifall innregnes i resultatregnskapet.

Verdifall beregnet for kontantgenererende enheter fordeles slik at balanseført verdi av eventuell goodwill i kontantgenererende enheter reduseres først. Deretter fordeles resterende verdifall på de øvrige eiendelene i enheten forholdsmessig ut fra balanseførte verdier.

Beregning av gjenvinnbart beløp
Gjenvinnbart beløp for eiendeler er det høyeste av netto salgspris og bruksverdi. Bruksverdi beregnes ved å diskontere forventede fremtidige kontantstrømmer til nåverdi ved å benytte diskonteringsrente før skatt som reflekterer markedets prissetting av tidsverdien av penger og den risiko som er knyttet til den spesifikke eiendelen. For eiendeler som hovedsakelig genererer uavhengige kontantstrømmer, fastsettes gjenvinnbart beløp for den kontantgenererende enhet som eiendelen tilhører.

Reversering av verdifall
Tap ved verdifall av goodwill reverseres ikke.

For andre eiendeler reverseres tap ved verdifall dersom det er en endring i estimerer benyttet for å beregne gjenvinnbart beløp.

Et tap ved verdifall reverseres bare i den grad eiendelens balanseførte verdi ikke overstiger den balanseførte verdien som ville vært fastsatt, netto etter avskrivninger eller amortisering, dersom ingen tap ved verdifall hadde vært innregnet.

(q) Utbytte
Utbytte føres som forpliktelse i den perioden de blir vedtatt.

(r) Rentebærende lån
Rentebærende lån førstegangs innregnes til virkelig verdi, fratrukket direkte henførbare transaksjonsutgifter. I etterfølgende perioder måles rentebærende forpliktelser til amortisert kost, og eventuell differanse mellom anskaffelseskost og innløsningsverdi innregnes over låneperioden ved å bruke effektiv rentemetode.

(s) Aksjebaserte betalingstransaksjoner
Aksjeopsjonsprogrammet gir TOMRAs ansatte mulighet til å anskaffe aksjer i selskapet. Virkelig verdi av tildelte opsjoner innregnes som en lønnskostnad med en tilsvarende økning i egenkapital. Virkelig verdi måles på tildelingstidspunktet og fordeles over periodene fremt til de ansatte har opparbeidet en ubetinget rett til å benytte opsjonene. Virkelig verdi av tildelte opsjoner måles ved å benytte en Black & Scholesmodell som tar hensyn til løpetid og vilkårene for tildelingen av opsjonene. Beløpet som innregnes som en kostnad justeres for å reflektere faktisk antall aksjeopsjoner som innvinnes, bortsett fra i de tilfeller hvor bortfall kun skyldes at aksjekurser ikke når grensene for innvinning.

(t) Avsetninger
En avsetning innregnes i balansen når konsernet har en eksisterende rettslig forpliktelse eller underforstått plikt, som følge av en tidligere hendelse, og det er sannsynlig at det vil kreves en strøm av økonomiske fordeler fra selskapet for å innfri forpliktelsen. Dersom effekten er betydelig, beregnes avsetningen ved å neddiskontere forventede fremtidige kontantstrømmer med en diskonteringsrente før skatt som reflekterer markedets prissetting av tidsverdien av penger og, hvis relevant, risikoer spesifikt knyttet til forpliktelsen.

(u) Leverandørgjeld og andre kortsiktige forpliktelser
Leverandørgjeld og andre betalingsforpliktelser regnskapsføres til kost.

(v) Segmentrapportering
Et segment utgjør en identifiserbar del av konsernet som enten leverer produkter eller tjenester (virksomhetssegment), eller leverer produkter eller tjenester innenfor et særskilt økonomisk miljø (geografisk segment), og som har en risiko og avkastning som er forskjellig fra andre segmenter.

Segment informasjon blir presentert for både virksomhetssegmenter og geografiske segmenter, hvor virksomhetssegmenter er primærsegmentene.

(w) Avviklet virksomhet
En avviklet virksomhet er en del av konsernets virksomhet som representerer en separat og vesentlig virksomhet eller et separat og vesentlig geografisk driftsområde, eller er et datterselskap anskaffet utelukkende for videresalg.

Klassifisering som avviklet virksomhet skjer ved avhendelse, eller tidligere dersom virksomheten oppfyller kriteriene for å bli klassifisert som holdt for salg. En avhendingsgruppe, som skal avvikles, kan også oppfylle kriteriene.

Ved førstegangs klassifisering som holdt for salg, innregnes anleggsmidler til det laveste av balanseført verdi og virkelig verdi fratrukket salgsutgifter.

Tap ved verdifall ved førstegangs klassifisering som holdt for salg resultatføres. Det samme gjelder for eiendeler målt til virkelig verdi og for gevinst og tap ved etterfølgende måling.

(x) Virksomhetssammenslutning som omfatter selskaper eller virksomheter under samme kontroll
En virksomhetssammenslutning som omfatter selskaper eller virksomheter under samme kontroll, er en virksomhetssammenslutning der alle de sammensluttede selskapene eller virksomhetene kontrolleres av samme part eller parter både før og etter virksomhetssammenslutningen, og der denne kontrollen ikke er midlertidig.

I mangel av mer spesifikk veiledning, benyttes konsernkontinuitetsverdier for alle transaksjoner under samme kontroll.

(y) Aksjekapital
Ordinære aksjer
Kostnader direkte knyttet til utstedelse av ordinære aksjer og aksjeopsjoner er bokført som en reduksjon i egenkapital.

Preferanse aksjer
Preferanse aksjer er klassifisert som egenkapital hvis de er ikke-innløselige, eller innløselige kun ved selskapets valg, og et tilhørende utbytte er uinnskrenket. Et tilhørende utbytte er bokført som en reklassifisering av egenkapital.

Preferanse aksjer er klassifisert som gjeld hvis de er innløselige på en bestemt dato eller etter valg fra aksjonærene, eller hvis tilhørende utbytte er innskrenket. Et tilhørende utbytte er bokført som rentekostnad i resultatregnskapet.

Tilbakekjøp av aksjekapital
Når aksjekapital bokført som egenkapital blir tilbakekjøpt, vil kjøpesum inkludert direkte kostnader bli bokført som en reduksjon av egenkapital. Tilbakekjøpte aksjer er klassifisert som egne aksjer og er presentert som en reduksjon fra total egenkapital.

(z) Nye standarder og tolkninger som ennå ikke er tatt i bruk
Flere nye standarder, endring av standarder og tolkninger er ennå ikke trådt i kraft for regnskapsåret som slutter 31. desember 2008, og er ikke benyttet ved avleggelse av konsernregnskapet:

IFRS 8 Operating Segments
Amendments to IAS 23 Borrowing costs
Amendments to IAS 1 Presentation of Financial Statements – a revised presentation
Amendments to IFRS 2 Share-based payment – Vesting Conditions and Cancellations
Amendments to IAS 32 Financial Instruments: Presentation and IAS 1 Presentation of Financial Statements
Revised IFRS 3 Business Combinations and amended IAS 27 Consolidated and Separate Financial Statements
Amendments to IFRS 1 First-time adoption of IFRSs and IAS 27 Consolidated and Separate Financial Statements
IFRIC 15 Agreements for the Construction of Real Estate
IFRIC 16 Hedges of a Net Investment in a Foreign Operation
Amendments to IAS 39 Financial Instruments: Recognition and Measurement – Eligible Hedged Items
IFRIC 17 Distributions of Non-Cash assets to Owners
IFRIC 18 Transfer of assets from Customers

Regnskapsprinsipper

Tomra Systems ASA - NGAAP

GENERELLE

GRUNNLEGGENDE PRINSIPPER

Årsregnskapet består av resultatregnskap, balanse, kontantstrømoppstilling og noteopplysninger og er avlagt i samsvar med allmennaksjelov, regnskapslov og god regnskapsskikk.

Årsregnskapet er basert på de grunnleggende prinsipper om historisk kost, sammenlignbarhet, fortsatt drift og kongruens. Transaksjoner regnskapsføres til verdien av vederlaget på transaksjonstidspunktet. Inntekter resultatføres når de er opptjent og kostnader sammenstilles med opptjente inntekter.

Estimater og forutsetninger som kan ha innvirkning på eksisterende og fremtidige eiendeler og gjeld, samt rapporterte inntekter og kostnader for perioden, er utarbeidet etter beste evne. Faktiske resultater kan variere fra disse estimatene.

VURDERINGS- OG KLASSIFISERINGSPRINSIPPER

INNTEKTER

Maskiner og deler er solgt Ex-works, og inntekt blir bokført når risiko går over til kunde. Annen serviceinntekt tas på det tidspunkt tjenesten ytes.

KOSTNADER

Utgifter sammenstilles med og kostnadsføres samtidig med de inntekter utgiftene kan henføres til. Utgifter som ikke kan henføres direkte til noen inntekter, kostnadsføres når de påløper.

OPPSTARTS- OG UTVIKLINGSKOSTNADER

Oppstartskostnader samt forsknings- og utviklingskostnader utgiftsføres løpende.

VARIGE DRIFTSMIDLER

Varige driftsmidler føres i balansen til

anskaffelseskost, fratrukket akkumulerte av- og nedskrivninger. Dersom den virkelige verdien av et driftsmiddel er lavere enn bokført verdi, og dette skyldes årsaker som ikke antas å være forbigående, skrives driftsmidlet ned til virkelig verdi. Ordinære avskrivninger er beregnet over driftsmidlenes økonomiske levetid med utgangspunkt i historisk kostpris.

AKSJER OG ANDELER

Aksjer bestemt til varig eie er oppført i balansen under langsiktige finansielle anleggsmidler. Disse er vurdert til kostpris med mindre forhold som ikke anses å være av forbigående karakter har betinget en lavere vurdering.

FORDRINGER OG GJELD I FREMMED VALUTA

Fordringer og gjeld i valuta er bokført til kurser på balansedagen. Langsiktig fordring på datterselskap i utenlandsk valuta som anses som del av nettoinvesteringen, er i selskapsregnskapet oppført til kostpris i norske kroner.

KONTANTER, BANK

Balanseposten, bankinnskudd, kontanter o.l. inkluderer i tillegg pengemarkedsfond og andre kortsiktige investeringer med opprinnelig varighet på tre måneder eller mindre.

Morselskapet viser total bankbeholdning i konsernkontosystemet, mens døtrenes andel i konsernkontosystemet vises som mellomværende.

PENSJONSFORPLIKTELSE

Pensjonsmidler fratrukket pensjonsforpliktelser knyttet til forsikringsmessig dekkede pensjoner er tatt inn i balansen etter nettoprinsippet. Ordningen er beskrevet i note 16.

Aktuarmessige gevinster og tap blir kostnadsført når de akkumulerte, ikke-kostnadsførte effektene overstiger

10% av den høyeste verdien av nåverdien av pensjonsforpliktelsen og virkelig verdi av pensjonsmidlene ved regnskapsperiodens begynnelse (såkalt "korridor"). Det er etablerte en korridor for hver ordning.

UTSATT SKATT OG SKATTEKOSTNAD

Skattekostnaden i resultatregnskapet omfatter både periodens betalbare skatt og endringen i utsatt skatt. Endringen i utsatt skatt reflekterer de fremtidige betalbare skatter som oppstår som følge av årets aktiviteter. Utsatt skatt er den skatten som påhviler det akkumulerte resultatet, men som kommer til betaling i senere perioder. Det er beregnet utsatt skatt av netto skatteøkende midlertidige forskjeller etter gjeldsmetoden. Se for øvrig note 10 Skatter".

KONTANTSTRØMOPPSTILLING

Kontantstrømoppstillingen er utarbeidet etter den indirekte metoden. Kontanter og kontantekvivalenter omfatter kontanter, bankinnskudd og andre kortsiktige, likvide plasseringer som umiddelbart og med uvesentlig kursrisiko kan konverteres til kjente kontantbeløp og med forfallsdato kortere enn tre måneder fra anskaffelsesdato.

AKSJEBASERT BETALING

Tomra Systems ASA har opsjonsprogram, som gir ansatte rett til å kjøpe aksjer i selskapet. Virkelig verdi av opsjonene er kostnadsført i resultatregnskapet som lønnskostnad, med en tilsvarende økning av egenkapitalen. Virkelig verdi er beregnet på tildelingsdagen og kostnadsført over opptjeningstiden frem til den ansatte har endelig opptjent opsjonen. Virkelig verdi er beregnet ved hjelp av en opsjonsprisingsmodell som baserer seg på Black & Scholes formelen, hvor det tas hensyn til de vilkår opsjonene er tildelt under. Kostnadsført beløp er justert i henhold til hvor mange opsjoner som faktisk er blitt opptjent i perioden.

Noter

NOTE 1

SEGMENTINFORMASJON

TOMRA KONSERN – IFRS

Tall i millioner NOK	Collection Technology Deposit Solutions	Material Handling	Industrial Processing Technology	Collection Technology Non-Deposit Solutions	Group functions	TOTALT	Eiendeler	Investeringer
2006								
Norden	422		65			487	1 214	195
Sentral-Europa	1 616		262	7		1 885	624	14
Øvrig Europa			87			87	0	0
Østkysten av USA & Canada	391	500	31			922	942	148
Vestkysten av USA		521				521	172	9
Øvrig Verden			59	4		63	9	5
Driftsinntekter	2 429	1 021	504	11	0	3 965		
Brutto fortjeneste	981	221	240	(9)	0	1 433		
– i %	40 %	22 %	48 %			36 %		
Driftskostnader	417	120	161	64	16	778		
Driftsresultat	564	101	79	(73)	(16)	655		
– i %	23 %	10 %	16 %			17 %		
Andel resultat fra tilknyttede foretak	2	0	0	0	0	2		
Investeringer	109	103	155	5	0	371		
Investeringer i tilknyttede foretak	0	41	0	0	0	41		
Eiendeler	1 545	700	698	18	349	3 310		
Forpliktelser	564	93	114	2	500	1 273		
Avskrivninger	98	49	15	1	0	162		
Tap ved verdifall på anleggsmidler								
kostnadsført i resultatregnskapet	11	0	0	0	0	11		
Andre vesentlige kostnader uten kontantstrømseffekt	0	0	0	0	0	0		
2007								
Norden	611		78			689	1 345	45
Sentral-Europa	792		300	38		1 130	345	4
Øvrig Europa			107			107	0	0
Østkysten av USA & Canada	326	463	34			823	809	96
Vestkysten av USA		601	24			625	194	9
Øvrig Verden	2		104	10		116	15	3
Driftsinntekter	1 731	1 064	647	48	0	3 490		
Brutto fortjeneste	754	220	321	(13)	0	1 282		
– i %	44 %	21 %	50 %			37 %		
Driftskostnader	409	115	220	77	16	837		
Driftsresultat	345	105	101	(90)	(16)	445		
– i %	20 %	10 %	16 %			13 %		
Andel resultat fra tilknyttede foretak	2	0	0	0	0	2		
Investeringer	71	69	14	3	0	157		
Investeringer i tilknyttede foretak	1	35	0		0	36		
Eiendeler	1 297	623	696	92	244	2 952		
Forpliktelser	550	59	133	21	509	1 272		
Avskrivninger	94	44	15	1	0	154		
Tap ved verdifall på anleggsmidler								
kostnadsført i resultatregnskapet	0	0	7	0	0	7		
Andre vesentlige kostnader uten kontantstrømseffekt	0	0	0	0	0	0		
2008								
Norden	601		120			721	1 688	60
Sentral-Europa	834		355	55		1 244	478	7
Øvrig Europa			132	8		140	0	0
Østkysten av USA & Canada	289	465	51	24		829	968	138
Vestkysten av USA		545	39	0		584	227	9
Øvrig Verden	1		96	7		104	19	152
Driftsinntekter	1 725	1 010	793	94	0	3 622		
Brutto fortjeneste	773	175	403	25	0	1 376		
– i %	45 %	17 %	51 %	27 %		38 %		
Driftskostnader	451	109	259	85	16	920		
Driftsresultat	322	66	144	(60)	(16)	456		
– i %	19 %	7 %	18 %			13 %		
Andel resultat fra tilknyttede foretak	3	0	0	0	0	3		
Investeringer	103	84	179	0	0	366		
Investeringer i tilknyttede foretak	2	40	0	0	0	42		
Eiendeler	1 526	796	986	72	214	3 594		
Forpliktelser	559	63	131	25	731	1 509		
Avskrivninger	83	45	18	0	0	146		
Tap ved verdifall på anleggsmidler								
kostnadsført i resultatregnskapet	10	0	0	0	0	10		
Andre vesentlige kostnader uten kontantstrømseffekt	0	0	0	0	0	0		

TOMRA har delt sitt primære rapporteringsformat i fire segment: Collection Technology Deposit Solutions, Material Handling, Industrial Processing Technology og Collection Technology Non-Deposit Solutions. I tillegg er rene konsernkostnader rapportert i en separat kolonne. Inndelingen av de fire segmentene er basert på risiko- og avkastningsprofil for konsernets ulike aktiviteter, herunder også hensyntatt TOMRAS interne rapporteringsstruktur.

Collection Technology Deposit Solutions består av salg, leasing og service av pantemaskiner og omkringliggende systemer til butikker i Europa og Nord Amerika, og dataadministrasjon av systemer som overvåker innsamlet volum og tilhørende kontantstrøm.

Material Handling består av innhenting,

transport og prosessering av tomflasker på vegne av drikkevare-producenter i Øst Amerika og Canada. I tillegg omfatter segmentet innsamlingsaktiviteten i California, der TOMRA eier og driver innsamlingsssenter utenfor butikker.

Industrial Processing Technology består av Titech / Commodas og Ultrasort, som produserer optiske sorteringssystemer, samt Orwak som produserer komprimeringsløsninger.

Collection Technology Non-Deposit Solutions består av TOMRAS øvrige aktiviteter og utviklingsprosjekt innenfor ikke-pant områder, som Japan og UK. Segmentet inkluderer konsernets aktiviteter rettet mot utvikling av Tomras Automatiske Resirkuleringscenter (ARC), et helautomatisk resirkuleringscenter for ikke-pant markeder.

Group functions består av konsernkostnader på TOMRA sitt hovedkontor.

Eiendeler og gjeld er fordelt på de forskjellige rapporteringssegmentene, med unntak av kontanter, rentebærende gjeld og skatteposisjoner, som er allokert til Group functions.

Det er ingen vesentlige segmentinntekter mellom segmentene.

Inntektene fra service aktiviteter utgjør NOK 927 millioner av totale driftsinntekter på NOK 3.622 millioner i 2008.

For 2007 og 2006 utgjør serviceinntektene hhv. NOK 850 millioner og NOK 772 millioner av totale driftsinntekter på hhv. NOK 3.490 millioner og NOK 3.965 millioner.

NOTE 2BEHOLDNINGER/KOSTNADER SOLGTE VARER

Tomra Systems ASA NGAAP				Konsern IFRS		
2008	2007	2006	Tall i millioner NOK	2008	2007	2006
534,9	530,9	1 135,0	KOSTNADER SOLGTE VARER	1 572,9	1 633,7	1 809,7
-	-	-	Kostnader solgte varer, brutto	75,4	1,7	156,6
534,9	530,9	1 135,0	Kostnader solgte varer, netto	1 648,3	1 635,4	1 966,3
Kostnader solgte varer inkluderer en justering av nedskrivning beholdninger på NOK 1,1 millioner (2007: minus NOK 1,2 millioner) for morselskapet og minus NOK 4,2 millioner (2007: NOK 4,4 millioner) for konsernet.						
-	-		BEHOLDNINGER	143,9	124,1	
-	-		Råvarer	16,4	10,2	
35,4	61,1		Varer i arbeid	254,7	235,7	
-	-		Ferdigvarer	209,4	159,1	
35,4	61,1		Beholdninger	624,4	529,1	
-	-		Beholdninger vurdert til virkelig verdi fratrukket antatte salgskostnader	-	-	

Varelagrene er ikke pantsatt.

NOTE 3LØNSKOSTNADER

Tomra Systems ASA NGAAP				Konsern IFRS		
2008	2007	2006	Tall i millioner NOK	2008	2007	2006
121,8	100,7	97,7	Lønninger	802,7	733,1	695,7
19,8	16,6	15,7	Arbeidsgiveravgift	128,5	119,8	117,1
12,9	11,1	9,9	Pensjonskostnader	31,9	26,2	23,8
-	-	-	Aksjebasert avlønning ¹⁾	-	-	(1,0)
5,2	4,3	4,0	Andre ytelser	27,1	27,7	26,6
159,7	132,7	127,3	Lønnskostnader	990,2	906,8	862,2
132	137	132	Antall årsverk	2 099	2 020	2 006

1) Aksjebasert betaling som gjøres opp i egenkapital, ref note 19

Lønnskostnader inkluderer avsetning for etterlønn i forbindelse med restrukturering foretatt i Collection Technology Deposit og Non Deposit segmentene i 3Q 2008 med hhv. NOK 15 millioner for Tomra Systems ASA og NOK 22 millioner for konsernet.

NOTE 4FINANSPOSTER

Tomra Systems ASA NGAAP				Konsern IFRS		
2008	2007	2006	Tall i millioner NOK	2008	2007	2006
110,0	202,5	30,8	Utbytte fra datterselskap	-	-	-
-	-	-	Konsernbidrag fra datterselskap	-	-	-
110,0	202,5	30,8	Utbytte fra datterselskap	0,0	0,0	0,0
46,2	54,3	51,2	Renteinntekter ¹⁾	9,4	4,7	4,8
-	12,8	0,8	Agio	2,0	12,8	0,8
46,2	67,1	52,0	Sum finansinntekter	11,4	17,5	5,6
32,4	18,6	8,2	Rentekostnader ¹⁾	32,8	19,6	3,0
4,9	1,9	2,3	Andre finansposter	5,4	2,6	3,0
14,5	-	-	Disagio	-	-	-
51,8	20,5	10,5	Sum finansposter	38,2	22,2	6,0

1) I renteinntekter og –kostnader for morselskapet er det inkludert renteinntekter og –kostnader fra datterselskap på henholdsvis NOK 22,5 millioner (2007: NOK 44,0 millioner) og NOK 2,6 millioner (2007: NOK 4,2 millioner).

Lånekostnader kostnadsføres i den perioden de oppstår.

NOTE 5BETINGEDE UTFALL

EU-kommisjonen

I september 2004 mottok TOMRA EU-kommisjonens anklageskrift relatert til Kommisjonens kontroll i 2001. Etter kommisjonens oppfatning har TOMRA utnyttet sin dominerende markedsstilling i flere europeiske markeder ved å inngå enkelte salgskontrakter med sine kunder. Den påståtte utnyttelsen av dominerende markedsstilling er delvis på bakgrunn av eksklusive kjøpsavtaler inngått med kunder og delvis på bakgrunn av bruk av lojalitetsrabatter.

TOMRA leverte sitt svar til Kommisjonens anklageskrift i november 2004, hvor TOMRA bestred kommisjonens argumenter.

Kommisjonen konkluderte i mars 2006 med at de mente at TOMRA hadde hindret konkurranse i perioden 1998 til 2002 i markedet for pantemaskiner i Østerrike, Tyskland, Nederland, Norge og Sverige ved å ha utøvd en ekskluderende strategi. Kommisjonen besluttet å gi TOMRA

en bot på EUR 24 millioner. TOMRA har anket beslutningen til EU-domstolen, og rettsaken er forventet å finne sted i 2009.

Støttet av juridiske betenkninger, er det TOMRA's syn at det er mer sannsynlig enn ikke at man vil vinne anken. Det er derfor ikke gjort noen avsetning i balansen pr 31. desember 2008 relatert til en mulig bot.

Salg av Tomra South America SA

Tomra Systems ASA har i forbindelse med salget av Tomra South America SA i 2005 avgitt garantier i et omfang som er vanlige i forbindelse med denne typen transaksjoner. Ved brudd på garantiene, må Tomra Systems ASA holde kjøper skadesløs, begrenset oppad til USD 5 millioner. Pr utgangen av 2008 eksisterte det to avgiftssaker som potensielt kunne medføre en utbetaling for Tomra. Avsetning for dette er foretatt under "Avsetninger", se forøvrig note 12.

NOTE 6RENTEBÆRENDE FORPLIKTELSE

Tomra Systems ASA NGAAP			Konsern IFRS	
2008	2007	Tall i millioner NOK	2008	2007
550,0	375,0	Langsiktige forpliktelser	550,0	375,8
-	-	Usikrede banklån	-	-
8,1	14,9	Finansiell leasing forpliktelse	17,1	34,3
558,1	389,9	Andre langsiktige rentebærende forpliktelser	567,1	410,1
0,0	0,0	Sum langsiktige rentebærende forpliktelser	0,0	0,0
		Herav med forfall senere enn 5 år etter balansedagen		
-	-	Kortsiktige forpliktelser	-	-
-	-	Kortsiktig andel av finansiell leasing forpliktelse	-	-
9,1	5,8	Kortsiktig andel av sikrede banklån	23,4	7,1
9,1	5,8	Andre rentebærende forpliktelser	23,4	7,1
		Sum kortsiktige rentebærende forpliktelser		

Tomra Systems ASA etablerte i oktober 2006 en fem års, bilateral rullerende kredittfasilitet med en ramme på NOK 500 millioner. Det ble i tillegg etablert en kredittfasilitet i juni 2008 med en ramme på NOK 250 millioner, med samme forfallstidspunkt som den første fasiliteten. Pr 31. desember 2008 var til sammen NOK 550 millioner trukket på fasilitetene. Lånet har flytende rente og det er avgitt negativ panteklausul. En forpliktelse knyttet til lånet er at egenkapitalen i konsernet overstiger 40% målt ved utgangen av hvert kvartal.

NOTE 7FORDRINGER

Tomra Systems ASA NGAAP			Konsern IFRS	
2008	2007	Tall i millioner NOK	2008	2007
17,5	13,1	Kundefordringer brutto	855,9	739,3
926,5	675,1	Fordring på konsernselskap	-	-
16,3	24,7	Andre fordringer brutto ¹⁾	258,6	151,8
(82,6)	(50,1)	Delkredereavsetning	(14,6)	(6,5)
877,7	662,8	Sum fordringer	1 099,9	884,6
50,1	0,4	Delkredereavsetning 1.1.	6,5	10,2
32,5	49,7	Avsetninger foretatt i året	8,4	7,1
-	-	Avsetninger brukt i året	(0,3)	(10,8)
82,6	50,1	Delkredereavsetning 31.12.	14,6	6,5

1) Inkludert i andre fordringer er terminkontrakter med NOK 2,2 millioner.

Tap på krav er bokført under andre driftskostnader. Fordringer med forfall mer enn ett år etter balansedagen, er klassifisert under anleggsmidler.

Kundefordringer forfaller som følger

Tall i millioner NOK	2008	2007
Ikke forfalt ennå	641,0	422,7
0 – 30 dager	114,5	229,7
31– 60 dager	44,8	41,2
61 – 90 dager	19,7	13,5
Eldre enn 90 dager	35,9	32,2
Kundefordringer	855,9	739,3

KONSERN – IFRS Tall i millioner NOK	Bygg og tomter ⁴⁾	Maskiner og inventar	Transport- midler	Leasing maskiner	Totalt
Anskaffelseskost					
Balanse pr 1. januar 2006	244,7	466,4	84,9	481,1	1 277,1
Overtakelse ved virksomhetssammenslutning	0,0	7,2	0,1	0,0	7,3
Andre anskaffelser	5,8	114,4	19,9	47,0	187,1
Avhending	(42,3)	(28,4)	(11,2)	(52,3)	(134,2)
Effekt av valutakursendringer ¹⁾	(10,9)	(22,8)	(4,9)	(37,5)	(76,1)
Balanse pr 31. desember 2006	197,3	536,8	88,8	438,3	1 261,2
Balanse pr 1. januar 2007	197,3	536,8	88,8	438,3	1 261,2
Overtakelse ved virksomhetssammenslutning	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Andre anskaffelser	7,1	82,5	14,2	29,2	133,0
Avhending	(9,8)	(3,3)	(3,4)	(11,3)	(27,8)
Effekt av valutakursendringer ²⁾	(15,3)	(44,6)	(10,4)	(62,2)	(132,5)
Balanse pr 31. desember 2007	179,3	571,4	89,2	394,0	1 233,9
Balanse pr 1. januar 2008	179,3	571,4	89,2	394,0	1 233,9
Overtakelse ved virksomhetssammenslutning	0,0	0,3	0,0	0,0	0,3
Andre anskaffelser	4,1	107,2	18,0	52,6	181,9
Avhending	(2,3)	(50,2)	(6,3)	(34,4)	(93,2)
Effekt av valutakursendringer ³⁾	28,5	110,3	26,0	125,4	290,2
Balanse pr 31. desember 2008	209,6	739,0	126,9	537,6	1 613,1
Akkumulerte avskrivninger og tap ved verdifall					
Balanse pr 1. januar 2006	45,8	270,5	49,6	327,1	693,0
Årets avskrivninger	9,4	62,0	11,2	50,4	133,0
Avhending	(4,4)	(10,9)	(4,6)	(32,0)	(51,9)
Effekt av valutakursendringer ¹⁾	(3,0)	(11,0)	(3,0)	(25,1)	(42,1)
Balanse pr 31. desember 2006	47,8	310,6	53,2	320,4	732,0
Balanse pr 1. januar 2007	47,8	310,6	53,2	320,4	732,0
Årets avskrivninger	7,4	65,2	11,4	44,3	128,3
Avhending	(8,6)	(0,7)	(3,4)	(5,2)	(17,9)
Effekt av valutakursendringer ²⁾	(4,7)	(23,9)	(6,7)	(45,6)	(80,9)
Balanse pr 31. desember 2007	41,9	351,2	54,5	313,9	761,5
Balanse pr 1. januar 2008	41,9	351,2	54,5	313,9	761,5
Årets avskrivninger	9,1	56,0	14,7	40,1	119,9
Nedskrivning	0,0	1,3	0,0	0,0	1,3
Avhending	(2,8)	(18,2)	(6,3)	(22,6)	(49,9)
Effekt av valutakursendringer ³⁾	9,4	56,9	16,5	95,6	178,4
Balanse pr 31. desember 2008	57,6	447,2	79,4	427,0	1 011,2
Avskrivningssats ⁵⁾	2–4 %	10–33 %	15–33 %	10–20 %	
Antatt levetid, inntil	50 år	10 år	7 år	5–10 år	
Balanseførte verdier					
Pr 1. januar 2007	149,5	226,2	35,6	117,9	529,2
Pr 31. desember 2007	137,4	220,2	34,7	80,1	472,4
Pr 31. desember 2008	152,0	291,8	47,5	110,6	601,9
Balanseførte verdier relatert til finansielle leieforpliktelser (inkludert i de totale balanseførte verdier ovenfor)					
Pr 1. januar 2007	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pr 31. desember 2007	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pr 31. desember 2008	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

1) Vekslingskurs pr 31. desember 2006 er benyttet for omregning av eiendeler tilhørende utenlandske datterselskap.
2) Vekslingskurs pr 31. desember 2007 er benyttet for omregning av eiendeler tilhørende utenlandske datterselskap.
3) Vekslingskurs pr 31. desember 2008 er benyttet for omregning av eiendeler tilhørende utenlandske datterselskap.
4) Inkluderer tomter til en verdi av NOK 22,4 millioner pr 31. desember 2008.
5) Alle avskrivningsplaner er lineære.

Minimum leiekostnad fra operasjonelle leiekontrakter av eiendom og kontorer	2008	2007
Under ett år	51,8	39,6
Mellom ett og fem år	131,8	128,2
Mer enn fem år	95,3	98,4

Leasing utstyr
Konsernet har 6.935 panteautomater utleid på operasjonelle leasingavtaler per 31. desember 2008.

Oversikten nedenfor viser fremtidige minimum leasinginntekter på eksisterende portefølje.
I tillegg er TOMRA sikret inntekter fra materialhåndtering, service etc., der disse er en integrert del av leasingavtalene.

Minimum leieinntekt fra leasing porteføljen	2008	2007
Under ett år	53,2	41,1
Mellom ett og fem år	88,1	84,1
Mer enn fem år	0,1	0,1

TOMRA SYSTEMS ASA – NGAAP Tall i millioner NOK	Maskiner og inventar	Transport- midler	Totalt
Anskaffelseskost			
Balanse pr 1. januar 2006	93,9	0,2	94,1
Anskaffelser	12,7	1,7	14,4
Avhending	0,0	0,0	0,0
Balanse pr 31. desember 2006	106,6	1,9	108,5
Balanse pr 1. januar 2007	106,6	1,9	108,5
Anskaffelser	8,2	0,6	8,8
Avhending	0,0	(0,2)	(0,2)
Balanse pr 31. desember 2007	114,8	2,3	117,1
Balanse pr 1. januar 2008	114,8	2,3	117,1
Anskaffelser	4,3	0,0	4,3
Avhending	0,0	0,0	0,0
Balanse pr 31. desember 2008	119,1	2,3	121,4
Akkumulerte avskrivninger og tap ved verdifall			
Balanse pr 1. januar 2006	74,8	0,2	75,0
Årets avskrivninger	9,7	0,1	9,8
Avhending	0,0	0,0	0,0
Balanse pr 31. desember 2006	84,5	0,3	84,8
Balanse pr 1. januar 2007	84,5	0,3	84,8
Årets avskrivninger	12,7	0,4	13,1
Avhending	0,0	(0,2)	(0,2)
Balanse pr 31. desember 2007	97,2	0,5	97,7
Balanse pr 1. januar 2008	97,2	0,5	97,7
Årets avskrivninger	8,4	0,4	8,8
Avhending	0,0	0,0	0,0
Balanse pr 31. desember 2008	105,6	0,9	106,5
Avskrivningssats ¹⁾	10–33 %	15–33 %	
Antatt levetid, inntil	10 år	7 år	
Balanseførte verdier			
Pr 1. januar 2007	22,1	1,6	23,7
Pr 31. desember 2007	17,6	1,8	19,4
Pr 31. desember 2008	13,5	1,4	14,9

1) Alle avskrivningsplaner er lineære

Minimum leiekostnad fra operasjonelle leiekontrakter av eiendom og kontorer	2008	2007
Under ett år	8,0	10,6
Mellom ett og fem år	34,5	33,0
Mer enn fem år	49,2	54,6

KONSERN – IFRS Tall i millioner NOK	Goodwill	Utviklings- kostnader	Patenter og teknologi	Annet	Totalt
Anskaffelseskost					
Balanse pr 1. januar 2006	680,7	118,0	10,0	44,9	853,6
Overtakelse ved virksomhetssammenslutning	124,6	0,0	4,8	0,0	129,4
Andre anskaffelser	0,0	29,1	0,0	18,6	47,7
Avhending	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Effekt av valutakursendringer ⁴⁾	(29,5)	0,5	0,0	(2,5)	(31,5)
Balanse pr 31. desember 2006	775,8	147,6	14,8	61,0	999,2
Balanse pr 1. januar 2007	775,8	147,6	14,8	61,0	999,2
Overtakelse ved virksomhetssammenslutning	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Andre anskaffelser	0,0	12,1	2,0	10,1	24,2
Avhending ³⁾	(31,3)	0,0	0,0	0,0	(31,3)
Effekt av valutakursendringer ⁵⁾	(26,7)	0,0	0,0	(5,1)	(31,8)
Balanse pr 31. desember 2007	717,8	159,7	16,8	66,0	960,3
Balanse pr 1. januar 2008	717,8	159,7	16,8	66,0	960,3
Overtakelse ved virksomhetssammenslutning	129,1	0,0	17,0	5,2	151,3
Andre anskaffelser	0,0	23,1	0,0	9,2	32,3
Avhending	0,0	0,0	0,0	(0,2)	(0,2)
Effekt av valutakursendringer ⁶⁾	66,6	(0,1)	(1,6)	10,6	75,5
Balanse pr 31. desember 2008	913,5	182,7	32,2	90,8	1 219,2
Akkumulerte avskrivninger og tap ved verdifall					
Balanse pr 1. januar 2006	179,9	51,1	1,5	38,5	271,0
Årets avskrivninger	0,0	24,1	1,5	3,7	29,3
Tap ved verdifall ¹⁾	0,0	11,2	0,0	0,0	11,2
Avhending	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Effekt av valutakursendringer ⁴⁾	(23,5)	0,3	0,0	(1,9)	(25,1)
Balanse pr 31. desember 2006	156,4	86,7	3,0	40,3	286,4
Balanse pr 1. januar 2007	156,4	86,7	3,0	40,3	286,4
Årets avskrivninger	0,0	20,0	1,7	4,0	25,7
Tap ved verdifall ¹⁾	5,0	1,9	0,0	0,0	6,9
Avhending	0,0	0,0	0,0	(0,9)	(0,9)
Effekt av valutakursendringer ⁵⁾	(9,5)	0,2	0,0	2,5	(6,8)
Balanse pr 31. desember 2007	151,9	108,8	4,7	45,9	311,3
Balanse pr 1. januar 2008	151,9	108,8	4,7	45,9	311,3
Årets avskrivninger	0,0	17,5	2,7	6,1	26,3
Tap ved verdifall ¹⁾	0,0	8,5	0,0	0,0	8,5
Avhending	0,0	0,0	0,0	4,5	4,5
Effekt av valutakursendringer ⁶⁾	19,8	0,0	(0,1)	7,7	27,4
Balanse pr 31. desember 2008	171,7	134,8	7,3	64,2	378,0
Avskrivningssats ²⁾	0 %	14–33 %	10 %	5–33 %	
Antatt levetid, inntil	Uendelig	3–7 år	10 år	3–20 år	
Balanseførte verdier					
Pr 1. januar 2007	619,4	60,9	11,8	20,7	712,8
Pr 31. desember 2007	565,9	50,9	12,1	20,1	649,0
Pr 31. desember 2008	741,8	47,9	24,9	26,6	841,2

- 1) Tap ved verdifall er spesifisert på egen linje i resultatregnskapet. Tap ved verdifall består av FoU prosjekter som ikke lenger er i produksjon, og som ikke lenger gir noe positivt bidrag til konsernet.
- 2) Alle avskrivningsplaner er lineære.
- 3) Avgangen av goodwill er reduksjon i earn-out fra kjøpet av Commodas.
- 4) Vekslingskurs pr. 31. desember 2006 er benyttet for omregning av eiendeler tilhørende utenlandske datterselskap.
- 5) Vekslingskurs pr. 31. desember 2007 er benyttet for omregning av eiendeler tilhørende utenlandske datterselskap.
- 6) Vekslingskurs pr. 31. desember 2008 er benyttet for omregning av eiendeler tilhørende utenlandske datterselskap.

Posten annet inneholder i hovedsak aktiverte kunderelasjoner ved oppkjøp av virksomhet og investeringer i IT-systemer.

Spesifikasjon av tap ved verdifall på goodwill	2008	2007	2006
Presona	–	5,0	–
Totalt kostnadsført tap ved verdifall på goodwill	0,0	5,0	0,0
Verdifallstest for kontantgenererende enheter som bærer goodwill			
Balanseført goodwill, relaterer seg til følgende enheter:			
Tall i millioner NOK	2008	2007	
MATERIAL HANDLING			
– Østkysten av USA	64,4	50,1	
COLLECTION TECHNOLOGY – DEPOSIT			
– Norden	18,0	16,5	
– Sentral–Europa	73,6	64,9	
– Østkysten av USA	78,2	60,7	
INDUSTRIAL PROCESSING TECHNOLOGY			
– Titech	182,4	182,7	
– Commodas (del av TiTech Gruppen)	99,0	99,0	
– Ultrasort (del av TiTech Gruppen)	132,7	–	
– Orwak	73,2	72,1	
– Presona	20,3	19,9	
Totalt	741,8	565,9	

Verdifallstest er gjennomført basert på diskontering av forventede kontantstrømmer de kommende fem årene tillagt en residualverdi. Det er ved diskontering i 2008 benyttet en før skatt rente på 10,4%, opp fra 10,1% i 2007. Det er ikke forutsatt noen forventet vekst på terminalverdier ved beregning av kontantstrømmer. Dog har Ultrasort en høyere forventet kontantstrøm i terminalåret enn de forgående årene, noe som reflekterer langsiktigheten i dette oppkjøpet, der kontantstrømmene er forventet å materialisere seg over en lengere tidsperiode etter hvert som teknologien for sensorbasert malm-sortering får gjennomslag. Bokført verdi er kalkulert basert på vekslingskurser pr 31. desember 2008 (se note 18). Ved beregning av forventede kontantstrømmer er følgende kurser benyttet EUR/NOK: 8,10 – USD/NOK: 5,60 – SEK/NOK: 0,85 – AUD/NOK: 4,60

Et verdifallstap på NOK 5 millioner ble bokført på goodwill for Presona AB i 2007. Per utgangen av 2008 overstiger de virkelige verdier som fremkommer ved diskontering av budsjett og forecast de kommende årene den bokførte verdien. Ytterligere nedskrivning er følgende ikke bokført.

En økning av diskonteringsrenten på 1 prosentpoeng vil ikke medføre nedskrivning av goodwill for noen av enhetene. En økning av diskonteringsrenten på 2 prosentpoeng vil medføre en nedskrivning av goodwill for Presona AB med NOK 6 millioner. En reduksjon i forventede kontantstrømmer med 10 prosent vil ikke utløse noen nedskrivning, mens en reduksjon på 20 prosent vil utløse en nedskrivning av goodwill for Presona AB med NOK 7 millioner.

Forsknings og utviklingskostnader
Forsknings- og utviklings- og andre fremtidsrette prosjekter er kostnadsført med NOK 144,4 millioner (2007: NOK 156,9 millioner) og NOK 23,1 millioner er aktivert (2007: NOK 12,1 millioner).

Tomra Systems ASA NGAAP			Konsern IFRS		
2008	2007	2006	Tall i millioner NOK	2008	2007
223,7 (110,0)	296,2 (202,5)	278,1 (30,8)	SKATTEGRUNNLAG Resultat før skatt Utbytte fra datterselskap Permanente forskjeller Endring i midlertidige forskjeller		
(1,9) 144,7 256,5	(1,9) 21,8 113,6	(33,2) (87,2) 126,9	Grunnlag for betalbar skatt		
71,8 0,2 (40,5) 31,5	31,8 1,3 (6,1) 27,0	35,5 0,6 24,5 60,6	SKATTEKOSTNAD Årets betalbare skatt For mye avsatt tidligere år Netto endring utsatt skatt Skattekostnad	179,7 – (39,4) 140,3	129,9 – 20,7 150,6
			Avstemming av effektiv skattesats Skatt basert på gjeldende skattesatser Skatt på poster ført mot egenkapitalen Skatteeffekt permanente forskjeller Faktisk skattekostnad	128,7 – 11,6 140,3	29,8 % 0,0 % 2,7 % 32,5 %
				140,5 – 10,1 150,6	31,8 % 0,0 % 2,3 % 34,0 %
				202,4 31,8 (17,9) 216,3	30,9 % 4,8 % –2,7 % 33,0 %

Utsatt skatt representerer netto endring av utsatt skattefordel/–forpliktelse gjennom endringer av midlertidige forskjeller og underskudd til fremføring. Utsatt skattefordel og –forpliktelse, som er presentert som nettobeløp etter skattesatser i de respektive land, representerer fremtidige skattereduksjoner eller forpliktelser og utgjør pr 31. desember:

Tomra Systems ASA NGAAP		Konsern IFRS	
2008	2007	Tall i millioner NOK	2008
0,6 27,1 21,0 1,4 1,0 4,9 4,5 2,5 – 63,0	0,3 11,9 20,7 1,1 (22,9) 7,1 5,1 (0,8) – 22,5	Eiendeler ved utsatt skatt Beholdninger Andre omløpsmidler Immaterielle anleggsmidler Materielle anleggsmidler Finansielle anleggsmidler Avsetninger Annen kortsiktig gjeld Pensjoner Fremførbart underskudd Eiendeler ved utsatt skatt	41,1 28,8 7,8 2,5 1,0 6,6 7,6 2,5 2,3 100,2
		Forpliktelser ved utsatt skatt Beholdninger Andre omløpsmidler Immaterielle anleggsmidler Materielle anleggsmidler Finansielle anleggsmidler Avsetninger Annen kortsiktig gjeld Pensjoner Fremførbart underskudd Forpliktelser ved utsatt skatt	(2,0) 0,5 43,4 16,4 (9,6) 2,3 (5,0) (9,7) – 38,3

Midlertidige skatteøkende og –reducerende forskjeller som reverserer eller kan reversere i samme periode er utlignet. Utsatt skatt er beregnet på grunnlag av midlertidige forskjeller og fremførbart underskudd som er utlignet. Midlertidige forskjeller mellom de ulike skatteobjektene er ikke utlignet. Selskapene antas i perioden forskjellene reverserer, å få en skattepliktig nettoinntekt som er tilstrekkelig til å realisere den utsatte skattefordelen. Fremførbart underskudd er kun i land hvor vi har skattepliktig overskudd i 2008, og vi forventer overskudd også i fremtiden.

Det har ikke vært noen vesentlige effekter, verken i skattekostnad eller i balanseførte eiendeler/forpliktelser ved utsatt skatt, knyttet til endring av skatteprosent i de jurisdiksjoner TOMRA opererer.

NOTE 11

ANNEN KORTSIKTIG GJELD

Tomra Systems ASA NGAAP			Konsern IFRS	
2008	2007	Tall i millioner NOK	2008	2007
18,3 30,7 75,0 82,9 206,9	17,7 48,7 69,9 53,8 190,1	Skattetrekk, folketrygd og feriepenger Forskudd fra kunder Avsatt utbytte Annen ikke rentebærende gjeld ¹⁾ Annen kortsiktig gjeld	130,6 72,4 – 195,7 398,7	142,1 122,2 – 120,7 385,0

1) Inkludert i annen ikke rentebærende gjeld er terminkontrakter med NOK 16,6 millioner og avsetning for restrukturering med NOK 12,6 millioner for morselskapet og NOK 18,4 millioner for konsernet.

NOTE 12

AVSETNINGER

TOMRA SYSTEMS ASA – NGAAP			
Tall i millioner NOK	Garanti	Annet	Totalt
Balanseført avsetning pr 1. januar 2008	23,0	2,3	25,3
Avsetninger foretatt i året	12,7	0,4	13,1
Avsetninger brukt i året	(15,5)	0,0	(15,5)
Avsetninger reversert i året	(4,8)	(0,5)	(5,3)
Balanseført avsetning pr 31. desember 2008	15,4	2,2	17,6
KONSERN – IFRS			
Tall i millioner NOK	Garanti	Annet	Totalt
Balanseført avsetning pr 1. januar 2008	88,7	3,1	91,8
Avsetninger foretatt i året	124,7	2,3	127,0
Avsetninger brukt i året	(114,5)	0,0	(114,5)
Avsetninger reversert i året	(8,0)	(0,5)	(8,5)
Balanseført avsetning pr 31. desember 2008	90,9	4,9	95,8

Garantiavsetningene relaterer seg til avsetninger for kostnader antatt å oppstå under den perioden solgte maskiner er dekket av garantier.

Andre avsetninger omfatter avsetning for arbeidsgiveravgift på opptjente ikke utøvede opsjoner til konsernets ansatte, avsetning for kontraktsmessige forpliktelser til forretningspartnere, samt en avsetning for forpliktelser som skal dekkes av TOMRA i forbindelse med salg av virksomheten i Brasil i 2005.

Tall i NOK, hvis ikke annet er opplyst

Identifikasjon av nærstående parter

Konsernet har transaksjoner med datterselskap og tilknyttede selskap (se note 14 og 15), og med konsernets ledelse. Alle transaksjoner er gjennomført basert på armlengdes prinsipper.

Oppstillingene nedenfor viser alle ytelser som er gitt til styremedlemmer og ledende ansatte i de aktuelle årene.

2008 Styremedlemmer – komité medlemmer	Aksje– beholdning ¹⁾	Styre– honorar ⁴⁾	Komite– honorar ⁵⁾	Opptjente opsjoner ⁶⁾	Lønn ⁷⁾	Andre ytelser ¹⁰⁾	Andre honorar ¹¹⁾
Jo Olav Lunder (Styreleder og kompensasjonskomité) ¹²⁾		385 000	30 000				
Jørgen Randers (Styremedlem, kompensasjonskomité og CR komité)	32 100	385 000	45 000				
Hege Marie Norheim (Styremedlem, revisjonskomité og CR komité)	6 150	385 000					
Bjørn M. Wiggen (Styremedlem og revisjonskomité)	10 000						
Aniela Gabriela Gjøs (Styremedlem, kompensasjonkomité og revisjonskomité)							
Karen Michelet (Ansattrepresentant)	2 020				374 881	11 040	
David Williamson (Ansattrepresentant og CR komité)	540				353 804	7 549	
Tom Knoff (Nominasjonskomité)			30 000				
Ole Dahl (Nominasjonskomité)	2 600		30 000				
Hild Kinder (Nominasjonskomité)							
Jan Chr. Opsahl	n/a	720 000					
Hanne de Mora	n/a	385 000	30 000				
Rolf Kåre Nilsen	n/a		45 000				
Svein Jacobsen	n/a		45 000				
Klaus Nærø	n/a	225 000		2 400	354 915	7 431	
Marit Christensen	n/a	450 000			518 519	8 770	

2008 Konsernledelsen	Aksje beholdning ¹⁾	Lån ³⁾	Lønn ⁷⁾	Bonus ⁸⁾	Pensjons– premie ⁹⁾	Andre ytelser ¹⁰⁾
Amund Skarholt (Konsernsjef) ²⁾	35 000		3 402 000	1 377 000	340 158	229 445
Gregory Knoll (President, BU North America)			USD 410 000	USD 201 150	–	USD 14 940
Espen Gundersen (CFO)	12 000		1 980 000	837 000	404 835	434 717
Harald Henriksen (SVP Technology)	8 000	1 400 000	1 620 000	543 000	305 536	736 266
Håkan Erngren (VP, Tomra Nordic)			SEK 1 764 000	SEK 840 000	SEK 358 992	SEK 395 556
Heiner Bevers (MD, Tomra Systems GmbH)	6 235		EUR 254 000	EUR 49 000	EUR 4 708	EUR 7 131
Rune Marthinussen (MD, TiTech)	15 000		1 662 000	775 000	313 395	177 036
Ton Klumper (VP, Tomra Western and Eastern Europe)	13 000		EUR 190 000	EUR 72 500	EUR 47 820	EUR 37 158
Håkon Volldal (SVP Business Development)			USD 209 769	NOK 367 503	69 516	NOK 126 400
Trond Johannessen (SVP Business Development til 1. november 2008)	n/a		1 632 000	697 500	188 256	486 751

2007 Styremedlemmer – komité medlemmer	Aksje– beholdning ¹⁾	Styre– honorar ⁴⁾	Komite– honorar ⁵⁾	Opptjente opsjoner ⁶⁾	Lønn ⁷⁾	Andre ytelser ¹⁰⁾	Andre honorar ¹¹⁾
Jan Chr. Opsahl (Styreleder og nominasjonskomité)	90 000	680 000	30 000				
Jørgen Randers (Styremedlem og kompensasjonkomité)	32 100	365 000	35 000				
Hanne de Mora (Styremedlem og revisjonskomité)	6 000	365 000	30 000				
Rune Bjerke (Styremedlem og kompensasjonkomité)		365 000	30 000				
Grete Aasved (Styremedlem)		365 000					
Hege Marie Norheim (Styremedlem)	1 000						
Jo Olav Lunder (Styremedlem) ¹²⁾							
Svein Jacobsen (Revisjonskomité)			35 000				200 000
Halvor Løken (Nominasjonskomité)			35 000				
Tom Knoff (Nominasjonskomité)			30 000				
Klaus Nærø (Ansattrepresentant)	3 112	210 000		3 600	409 882	7 006	
Karen Michelet (Ansattrepresentant)	2 020	210 000		960	396 762	11 967	
Marit Christensen (Ansattrepresentant)				3 600	522 474	7 554	

2007 Konsernledelsen	Aksje beholdning ¹⁾	Lån ³⁾	Lønn ⁷⁾	Bonus ⁸⁾	Pensjons– premie ⁹⁾	Andre ytelser ¹⁰⁾
Amund Skarholt (Konsernsjef) ²⁾	30 000		3 240 000	1 560 000	324 000	156 565
Gregory Knoll (President, BU North America)			USD 393 000	USD 210 000	–	USD 16 309
Espen Gundersen (CFO)	10 000		1 860 000	900 000	427 011	228 286
Harald Henriksen (SVP Technology)		1 400 000	1 550 000	684 000	386 612	301 046
Håkan Erngren (VP, Tomra Nordic)			SEK 1 680 000	SEK 650 000	SEK 348 484	SEK 189 319
Heiner Bevers (MD, Tomra Systems GmbH)	2 000		EUR 242 000	EUR 118 000	EUR 4 447	EUR 6 528
Rune Marthinussen (MD, TiTech)	10 000		1 550 000	732 000	331 021	151 689
Trond Johannessen (SVP Business Development)	15 000	500 000	1 550 000	750 000	210 331	203 062
Fredrik Witte (CFO, BU North America)	1 100		USD 204 712	USD 84 500	194 044	62 536
Ton Klumper (VP, Tomra Western and Eastern Europe)			EUR 138 000	–	EUR 45 173	EUR 21 212

Før 2006 hadde TOMRA et opsjonsprogram for ansatte og ledere. Opsjonsprogrammet for ledelsen utløp i 2008, mens de ansattes opsjonsprogram utløper i 2011. For mer detaljer om opsjonsprogrammet se note 19.

Lån til ansatte per 31. desember beløper seg til NOK 2,6 millioner (2007: NOK 3,1 millioner) for morselskapet og NOK 2,6 millioner (2007: NOK 3,1 millioner) for konsernet.

1) Aksjebeholdning

Kolonnen viser antall aksjer eiet av styrets medlemmer og ledende ansatte, selskap kontrollert av dem, samt deres nærstående.

2) Lønn og ytelser til konsernsjefen

Amund Skarholt kan i 2008 tjene en variabel lønn tilsvarende 50% av fastlønnen, basert på konsernets finansielle utvikling. Han deltar også i konsernets langsiktige insentivplan (LTIP), se egen omtalte nedenfor. Konsernsjefen har rett på 12 måneders lønn i sluttkompensasjon hvis han blir oppsagt.

3) Lån til nøkkelpersoner

Lånene er oppgitt i NOK pr 31. desember, er rente og avdragsfrie og sikret ved pant i fast eiendom eller motorkjøretøy.

4) Styrehonorar

Styrehonorarene vedrører fjoråret som er utbetalt i år.

5) Komitee honorarer

Honorar for deltakelse i revisjons-, kompensasjon-, CR- og nominasjonskomiteer i fjoråret, utbetalt i år.

6) Opptjente opsjoner

Ansatterepresentantenes opptjente, ikke utøvde opsjoner pr 31. desember 2008.

forts.

7) Lønn

Lønn består av ordinær lønn utbetalt i året.

8) Bonus

Kolonnen består av bonus til konsernledelsen mottatt i begynnelsen av året, basert på prestasjoner i fjoråret. I tillegg har den enkelte leder opptjent og fått utbetalt etter den langsiktige insentivplanen beskrevet nedenfor.

9) Pensjonspremie

Konsernledelsen deltar i samme pensjonsordning som de øvrige ansatte i det selskapet hvor de er ansatt, utenom konsernsjefen som ikke deltar i ytelsesplanen men mottar en fast kompensasjon istedenfor. For nærmere beskrivelse av pensjonsordningene, se note 16.

10) Andre ytelser

Kolonnen består av verdien av andre ytelser som konsernledelsen har mottatt i året, inkludert fordel av rentefrie lån, firmabil, gruppelivsforsikring etc.

11) Andre honorar

Dette er andre honorar mottatt av styret og komité medlemmer; NOK 0 utbetalt i 2008 (NOK 200.000 for rekrutteringstjenester i 2007).

12) Styremedlemmers aksjebeholdning

Styremedlem Jo Lunder er konserndirektør i Ferd Industrial Holding, som har en beholdning på 2 900 000 aksjer i TOMRA pr. 31. desember 2008.

Utdrag fra retningslinjene for avlønning av konsernledelsen

Lønnen skal bestå av både en fast og en variabel del. Den variable lønnen skal ikke overstige 50% av den faste lønnen. Naturalytelser skal være moderate og kun utgjøre en liten del av avlønningen. Det skal ikke være noen spesielle pensjonsplaner for konsernledelsen. I 2006 ble TOMRAs opsjonsprogram erstattet av en langsiktig insentivplan for konsernledelsen (LTIP), se under. En fullstendig beskrivelse av prinsipp for avlønning av konsernledelsen finnes under Eierstyring og selskapsledelse–delen i årsrapporten.

Langsiktig insentivplan (LTIP)

Fra 2006 vil det ikke etableres nye opsjonsprogrammer. På slutten av 2005 ble det etablert en langsiktig, kontantbasert insentivplan der ledere i konsernet vil kunne motta bonus basert på årlig vekst i konsernets og lokale enheters resultater. Opptjeningen det enkelte år godskrives en virtuell bonusbank som renteberegnes, og hvor den enkelte leders opptjening vil bli utbetalt over en periode på tre år. Hvis en leder slutter, vil han eller hun miste sin saldo. For 2009 er det satt et tak på maksimal bonusopptjening under LTIPen på NOK 3.693.000 pr. leder.

	Saldo 31.12.2007	Utbetalt 2008	Opptjent 2008	Saldo 31.12.2008
Amund Skarholt (Konsernsjef)	3 420 574	1 401 286	1 803 634	3 822 923
Gregory Knoll (President, BU North America)	USD 597 770	USD 240 998	USD 319 773	USD 676 545
Espen Gundersen (CFO)	3 420 574	1 401 286	1 803 634	3 822 923
Harald Henriksen (SVP Technology)	3 420 574	1 401 286	1 803 634	3 822 923
Håkan Erngren (VP, Tomra Nordic)	SEK 3 928 054	SEK 1 595 890	SEK 2 108 472	SEK 4 440 636
Heiner Bevers (MD, Tomra Systems GmbH)	EUR 423 843	EUR 172 975	EUR 219 661	EUR 470 529
Rune Marthinussen (MD, TiTech)	2 731 253	1 040 965	1 784 355	3 474 643
Ton Klumper (VP, Tomra Western and Eastern Europe)	EUR 64 123	EUR 21 374	EUR 207 465	EUR 250 214
Håkon Volldal (SVP Business Development)	1 710 287	700 643	901 817	1 911 461
Trond Johannessen (SVP Business Development)	3 420 574	1 401 286	1 803 634	3 822 923

Godtgjørelse til nøkkelpersoner i ledelsen utgjorde følgende (21 ledere i 2008, 17 ledere i 2007, 16 ledere i 2006):

Tall i millioner NOK	2008	2007	2006
Kortsiktige ytelser til ansatte	44,9	35,9	27,1
Pensjoner	2,5	2,6	2,3
Totalt	47,4	38,5	29,5

All kompensasjon er kostnadsført som lønnskostnader, ref note 3.

Transaksjoner med datterselskap

Transaksjoner med datterselskap, som er nærstående parter, er eliminert i konsernregnskapet og derfor ikke medtatt i denne noten.

Revisors honorarer

	2008		2007		2006	
Tall i millioner NOK	Mor	Konsern	Mor	Konsern	Mor	Konsern
Lovpålagt revisjon	1,2	6,0	1,0	6,1	1,1	6,0
Andre attestasjonsoppgaver	–	0,3	–	0,1	–	–
Skattebistand	–	3,1	–	1,7	–	1,0
Andre tjenester	–	0,9	0,1	0,5	0,2	0,1
Totalt	1,2	10,3	1,1	8,4	1,3	7,1

KPMGs honorar for lovpålagt revisjon utgjør NOK 5,4 millioner. Andre revisorer har mottatt NOK 0,6 millioner.

AKSJER I DATTERSELSKAP

TOMRA SYSTEMS ASA – NGAAP

Tall i millioner NOK	Land	Anskaffelses år	Stemme- og eierandel	Bokført verdi
Tomra North America Inc	USA	1992	100,0 %	1 166,2
Tomra Systems Inc	Canada	1988	100,0 %	42,5
Tomra Europe AS	Norge	1998	100,0 %	10,0
Tomra Production AS	Norge	1998	100,0 %	15,0
Tomra Canada Inc	Canada	2000	100,0 %	37,3
Tomra Japan Asia Pacific KK	Japan	2000	100,0 %	0,0
Tomra Japan Ltd. ¹⁾	Japan	2008	50,0 %	9,6
Orwak Group AB	Sverige	2005	100,0 %	110,6
TTech AS	Norge	2004	100,0 %	208,2
Tomra Systems Ltd.	Storbritannia	2006	100,0 %	2,3
Aksjer i datterselskap				1 601,7

1) Tomra Systems ASA eier 50% av Tomra Japan Ltd. Selskapet er et felleskontrollert selskap og er proporsjonalkonsolidert i konsernregnskapet. TOMRAs andel av Tomra Japan Ltd. utgjør ca 1% av totalkapitalen.

Ansvarlig lån i datterselskap til Tomra Nord America Inc på NOK 374 millioner/USD 54 millioner, behandles i selskapsregnskapet som en del av nettoinvesteringen. I morselskapets selskapsregnskap er lånet ført opp til kostpris som langsiktig fordring.

TOMRA solgte sin andel i datterselskapet Tomra AG 30. november 2006. Tomra AG er inkludert i resultatregnskapet for 2006 med inntekter på NOK 3,5 millioner og et tap før skatt på NOK 3,6 millioner.

Tomra AG ble solgt for NOK 6,7 millioner som tilsvarer bokført verdi i konsernet.

NOTE 18
forts.

FINANSIELLE INSTRUMENTER

Fordelingen av inntektene og balansen pr. 31.12.2008 er per valuta:

	Inntekter			Balansen	
	2008	2007	2006	2008	2007
USD	34 %	37 %	34 %	39 %	39 %
EUR	42 %	42 %	51 %	22 %	26 %
SEK	10 %	9 %	7 %	8 %	6 %
NOK	3 %	3 %	3 %	19 %	22 %
ANNET	11 %	9 %	5 %	12 %	7 %

Fordelingen av balansen pr. 31.12.2008 i valuta på balanselinjene er som følger:

	USD	EUR	NOK	SEK	ANNET
Sum immaterielle eiendeler	16 %	19 %	35 %	12 %	18 %
Sum materielle eiendeler	69 %	6 %	14 %	3 %	8 %
Sum finansielle eiendeler	87 %	10 %	1 %	0 %	2 %
Beholdninger	24 %	29 %	27 %	10 %	10 %
Sum fordringer	46 %	29 %	7 %	7 %	11 %
Kontanter og kontantekvivalenter	0 %	40 %	25 %	8 %	27 %
Sum eiendeler	39 %	22 %	19 %	8 %	12 %
Sum langsiktige forpliktelser	1 %	0 %	96 %	2 %	1 %
Sum kortsiktige forpliktelser	20 %	25 %	46 %	0 %	9 %
Sum forpliktelser	12 %	15 %	67 %	1 %	5 %

En svekkelse/styrking av norske kroner på 10% vil normalt medføre en 15–20% styrking/svekkelse i driftsresultatet. I tillegg vil valutasingninger påvirke den regnskapsmessige verdien av eiendeler og gjeld i konsernets utenlandske datterselskap. En svekkelse/styrking av verdien på norske kroner med 10% ville ha økt/reduisert egenkapitalen med NOK 245 millioner pr 31.12.2008. (Forutsetter at alle andre forhold er uendret.) Slike verdiendringer vil imidlertid ikke påvirke konsernets resultatregnskap, da disse føres mot egenkapitalen som omregningsdifferanser.

Sensitivitetsanalyse – isolerte valutakursendringers påvirkning på resultat og egenkapital:

Tall i millioner NOK	Resultateffekt		Egenkapitaleffekt	
	Inntekt	Kostnad	Økning	Nedgang
10% valutakursendring i USD/NOK	148	(95,0)	123	(123,0)
10% valutakursendring i EUR/NOK	130	(108,0)	57	(57,0)
10% valutakursendring i SEK/NOK	33	(38,0)	27	(27,0)

De følgende valutakursene ble brukt i året¹⁾:

	Gjennomsnittskurs (resultat)			Balansedagens kurs (balansen)	
	2008	2007	2006	2008	2007
USD/NOK	5,639	5,861	6,414	6,999	5,411
EUR/NOK	8,223	8,018	8,047	9,865	7,961
SEK/NOK	0,855	0,867	0,870	0,904	0,846
AUD/NOK	4,731	n/a	n/a	4,850	n/a

1) Valutakursene er hentet fra Norges Bank.

Virkelig verdi av terminkontrakter beregnes ved hver periodeslutt og pr 31.12.2008 er slike oppført under andre kortsiktige fordringer med NOK 2,2 millioner og i annen kortsiktig gjeld med NOK 16,6 millioner (per 31.12.2007 var det oppført NOK 9,1 millioner respektive NOK 1,9 millioner). Endring i virkelig verdi på terminkontrakter resultatføres i resultatregnskapet i 2008. Endring i virkelig verdi på terminkontrakter og agio på kontant–strømmer i 2008, utgjør 2,0 millioner (se note 4).

Utestående terminkontrakter per 31. desember:	2008			2007		
	Valuta (millioner)	Kurs	Forfall	Valuta (millioner)	Kurs	Forfall
Terminbeløp solgt (-) / kjøpt (+)						
EUR/NOK	(78,0)	9,865	2009	(13,0)	7,961	2008
USD/NOK	19,0	6,999	2009	16,0	5,411	2008
GBP/NOK	(5,5)	10,121	2009	(6,7)	10,810	2008
JPY/NOK	(1 285,0)	0,078	2009	(1 140,0)	0,048	2008
CAD/NOK	–	5,774	2009	(7,8)	5,530	2008
SEK/NOK	(40,0)	0,904	2009	(72,0)	0,846	2008
AUD/NOK	(16,8)	4,850	2009	–	–	–
DKK/NOK	(29,0)	1,324	2009	–	–	–

TOMRA har ikke inngått noen vesentlige varekontrakter pr. 31.12.2008.

Sikringsbokføring under IAS 39

Tomra Systems ASA har ikke benyttet sikringsbokføring i 2008 for kontantstrømmer iht. IAS 39.

Oversikt over balanseførte verdier og virkelige verdier for selskapets finansielle eiendeler og forpliktelser:

Tall i millioner NOK	2008		2007	
	Balanseført beløp	Virkelig verdi	Balanseført beløp	Virkelig verdi
Langsiktige fordringer	169,0	163,7	134,4	126,5
Fordringer	841,3	841,3	732,8	732,8
Kontanter og kontantekvivalenter	114,1	114,1	190,8	190,8
Terminkontrakter	(14,4)	(14,4)	7,2	7,2
Finansielle leieforpliktelser	0,0	0,0	0,0	0,0
Usikrede banklån	(550,0)	(553,2)	(375,9)	(376,0)
Annen rentebærende gjeld	(17,1)	(15,3)	(41,4)	(41,4)
Leverandørgjeld	(230,4)	(230,4)	(241,5)	(241,5)
Totalt	312,5	305,8	406,4	398,4

Nedenfor oppsummeres de viktigste metodene og forutsetningene som anvendes ved fastsettelse av virkelig verdi på de finansielle instrumentene i tabellen.

Kontanter og kontantekvivalenter

Balanseført verdi av kontanter og kontantekvivalenter er lik virkelig verdi.

Finansielle derivater

Markedsverdien av valutaterminkontrakter utgjør notert markedskurs, dvs. valutakurs pr 31.12.2008 samt rentepunkter innhentet fra de ulike markedsaktørene.

Rentebærende lån og kreditter

Virkelig verdi på det usikrede banklånet er basert på lånebeløp samt påløpte renter pr 31.12.2008. Fremtidige rente– og avdragsbetalinger med forfall senere enn 1 år neddiskonteres.

Kundefordringer, leverandørgjeld og andre fordringer/forpliktelser

Pålydende beløp anses å reflektere virkelig verdi for fordringer/forpliktelser med virkelig verdi på mindre enn 1 år. Andre fordringer/forpliktelser neddiskonteres for å fastsette virkelig verdi.

Rentesatser benyttet for å fastsette virkelig verdi	2008	2007
Lån og kreditter	5,0 %	6,0 %
Fordringer	4,0 %	5,0 %

NOTE 18
forts.

FINANSIELLE INSTRUMENTER

Forfallsanalyse finansielle eiendeler og forpliktelser balanseført pr 31.12.2008:

Tall i millioner NOK	Balanseført beløp	I. kvartal 2009	2.–4. kvartal 2009	2010	2011 –
Langsiktige fordringer	169,0			112,0	57,0
Fordringer	841,3	841,3			
Kontanter og kontantekvivalenter	114,1	114,1			
Terminkontrakter	(14,4)	(14,4)			
Finansielle leieforpliktelser	0,0				
Usikrede banklån ¹⁾	(550,0)	(550,0)			
Annen rentebærende gjeld	(17,1)			(11,8)	(5,3)
Leverandørgjeld	(230,4)	(230,4)			
Totalt	312,5	160,6	0,0	100,2	51,7

1) Sum banklån i balansen pr 31.12.2008 går til innfrielse i løpet av 1. kvartal 2009. Vi har i oppstillingen ikke hensyntatt muligheten for at låne–trekkene helt, eller delvis, rulleres videre.

AKSJEBASERT BETALING

KONSERN – IFRS

Aksjeopsjonsordning for ansatte

TOMRA har tidligere hatt et aksjeopsjonsprogram for ansatte i Tomra Systems ASA, samt heleide datterselskap. Under denne planen kunne den enkelte ansatte hvert år erverve inntil 1.200 opsjoner til en kurs lik markedskurs ved inngangen av opptjeningsåret. Opptjeningen var avhengig av at den respektive enhet man arbeidet for klarte sitt budsjett for året. Opptjente opsjoner kunne man beholde i inntil fem år. Ingen opsjoner er blitt tildelt etter denne planen etter 2005.

Opptjeningsperioden var ett år. Opptjente opsjoner kunne beholdes i inntil to år. Strike kurs var lik gjennomsnittlig handlekurs på Oslo Børs de tre påfølgende dagene etter opsjonene var blitt tildelt. Programmet omfattet ca 110 ledere, med en gjennomsnittlig årlig tildeling på 20.000 opsjoner til hver leder. Ingen opsjoner er blitt tildelt etter denne planen etter 2005.

Utøvelse i februar 2008

I februar 2008 ble 3.776 ansatteopsjoner og 103.000 ledelsesopsjoner utøvd. Alle opsjonene ble innløst ved salg av egne aksjer fra Tomra Systems ASA.

Vilkår for ordninger som fremdeles er i kraft:

Plan	Utøvelseskurs	Gjenværende opptjente opsjoner	Opptjenings– dato	Terminerings– dato
2003–2008 Ansatte ¹⁾	45,10	336 062	Februar 2004	Februar 2009
2004–2009 Ansatte ¹⁾	40,10	86 867	Februar 2005	Februar 2010
2005–2010 Ansatte ¹⁾	33,30	235 763	Februar 2006	Februar 2011
Totalt		658 692		

1) Opptjeningskriterier: Arbeid i ett kalenderår i en enhet som når sine budsjetter. Levetid etter opptjening: 5 år

Antall opsjoner og veiet gjennomsnittlig utøvelseskurs for **ansattopsjonene** er som følger:

	2008		2007	
	Veiet gjennomsnittlig utøvelseskurs	Antall opsjoner	Veiet gjennomsnittlig utøvelseskurs	Antall opsjoner
Utestående opsjoner ved inngangen av året	64,59	1 427 782	71,10	1 719 226
Kansellert i perioden	85,73	(765 314)	129,75	(207 859)
Utøvd i perioden	36,47	(3 776)	45,59	(83 585)
Tildelt i perioden	n/a	–	n/a	–
Utestående opsjoner ved utgangen av året	40,22	658 692	64,59	1 427 782

Utestående opsjoner pr 31. desember 2008 har utøvelseskurs på NOK 33,30, NOK 40,10 samt NOK 45,10 og en gjennomsnittlig løpetid på 1 år før de termineres.

Antall opsjoner og veiet gjennomsnittlig utøvelseskurs for **ledelsesopsjonene** er som følger:

	2008		2007	
	Veiet gjennomsnittlig utøvelseskurs	Antall opsjoner	Veiet gjennomsnittlig utøvelseskurs	Antall opsjoner
Utestående opsjoner ved inngangen av året	27,73	103 000	28,60	242 500
Kansellert i perioden	n/a	–	n/a	–
Utøvd i perioden	36,47	(103 000)	46,43	(139 500)
Tildelt i perioden	n/a	–	n/a	–
Utestående opsjoner ved utgangen av året	0,00	0,00	27,73	103 000

TOMRA SYSTEMS – NGAAP

Opsjonsprogrammet for ansatte og ledere i Tomra Systems ASA er identisk med opsjonsprogrammene for konsernets øvrige ansatte og ledere, og er beregnet etter de samme prinsippene (ref. ovenfor).

Antall opsjoner og veiet gjennomsnittlig utøvelseskurs for **ansattopsjonene** er som følger:

	2008		2007	
	Veiet gjennomsnittlig utøvelseskurs	Antall opsjoner	Veiet gjennomsnittlig utøvelseskurs	Antall opsjoner
Utestående opsjoner ved inngangen av året	60,13	259 335	59,60	283 815
Kansellert i perioden	86,00	(112 711)	72,37	(11 880)
Utøvd i perioden	n/a	–	45,57	(12 600)
Tildelt i perioden	n/a	–	n/a	–
Utestående opsjoner ved utgangen av året	40,24	146 624	60,13	259 335

Utestående opsjoner pr 31. desember 2008 har utøvelseskurs på NOK 33,30 samt NOK 45,10 og en gjennomsnittlig løpetid på 1 år før de termineres. Total kostnad bokført som lønnskostnad er NOK 0,0 millioner i 2008.

Antall opsjoner og veiet gjennomsnittlig utøvelseskurs for **ledelsesopsjonene** er som følger:

	2008		2007	
	Veiet gjennomsnittlig utøvelseskurs	Antall opsjoner	Veiet gjennomsnittlig utøvelseskurs	Antall opsjoner
Utestående opsjoner ved inngangen av året	27,73	88 000	28,68	223 500
Kansellert i perioden	n/a	–	n/a	–
Utøvd i perioden	36,47	(88 000)	46,41	(135 500)
Tildelt i perioden	n/a	–	n/a	–
Utestående opsjoner ved utgangen av året	0,00	0,00	27,73	88 000

Total kostnad bokført som lønnskostnad er NOK 0,0 millioner i 2008.

Aksjespareprogram

TOMRA opprettet i 2008 et aksjespareprogram for alle fast ansatte. Spareprogrammet gir de ansatte mulighet til å kjøpe aksjer i Tomra Systems ASA og motta en gratis aksje for hver 5. investert, gitt at aksjene beholdes i minimum 1 år og at ansettelsesforholdet opprettholdes. 30% av grunnlønnen er den øvre beløpsgrensen hver ansatt kan kjøpe aksjer for. De ansatte kjøpte i 2008 totalt 206 696 aksjer til kurs NOK 37,10 og NOK 36,00, som tilsvarer 41 339 bonusaksjer med tildeling i 2009. I forbindelse med gjennomføringen av aksjespareprogrammet bruker TOMRA egne aksjer. Programmet er kostnadsført med NOK 0,7 millioner i 2008.

NOTE 20 EGENKAPITAL

TOMRA SYSTEMS ASA – NGAAP							
Tall i millioner NOK	Aksje– kapital	Egne aksjer	Overkurs– fond	Sum innskutt EK	Annen EK	Sum egenkapital	Antall aksjer
Balanse pr 31. desember 2006	173,6	(9,2)	1 418,3	1 582,7	491,7	2 074,4	173 641 864
Årsresultat					269,2	269,2	
Slettede aksjer	(9,0)	9,0				0,0	(8 951 647)
Tilbakekjøp av egne aksjer		(9,2)		(9,2)	(399,1)	(408,3)	
Egne aksjer solgt til ansatte		0,2		0,2	6,9	7,1	
Mottatt utbytte på egne aksjer					1,1	1,1	
Utbytte til aksjonærer					(69,9)	(69,9)	
Balanse pr 31. desember 2007	164,7	(9,3)	1 418,3	1 573,7	299,9	1 873,6	164 690 217
Årsresultat					192,2	192,2	
Slettede aksjer	(9,7)	9,7				0,0	(9 670 139)
Nedsettelse av overkursfondet			(500,0)	(500,0)	500,0	0,0	
Tilbakekjøp av egne aksjer		(5,7)		(5,7)	(196,4)	(202,1)	
Egne aksjer solgt til ansatte		0,3		0,3	10,3	10,6	
Mottatt utbytte på egne aksjer					0,2	0,2	
Utbytte til aksjonærer					(75,0)	(75,0)	
Balanse pr 31. desember 2008	155,0	(5,0)	918,3	1 068,3	731,2	1 799,5	155 020 078

Aksjene har en pålydende på 1 NOK. Fri egenkapital pr 31. desember 2008 var NOK 668,1 millioner. Tomra Systems ASA har i 2008 kjøpt 5.700.042 egne aksjer til en gjennomsnittlig kurs på NOK 35,45 pr aksje. På generalforsamling 23. april 2008 ble det besluttet å slette 9.670.139 egne aksjer. Aksjene ble slettet etter at kreditorfristen på 2 måneder utløp i juli 2008. På generalforsamlingen 23. april 2008 ble det også besluttet å sette ned overkursfondet med NOK 500 millioner. Total beholdning av egne aksjer er 4.996.246 pr. 31. desember 2008.

KONSERN – IFRS

Tall i millioner NOK	Innskutt egenkapital	Omregnings– differanse	Opptjent egenkapital	Sum majoritetens egenkapital	Minoritets interesse	Sum egenkapital
Balanse pr 31. desember 2006	1 582,7	(115,1)	504,0	1 971,6	65,8	2 037,4
Årsresultat			279,6	279,6	12,1	291,7
Endring i omregningsdifferanser		(161,5)		(161,5)	(8,8)	(170,3)
Salg av datterselskap/utbytte minoritet					(12,8)	(12,8)
Tilbakekjøp av egne aksjer	(9,2)		(399,1)	(408,3)		(408,3)
Egne aksjer solgt til ansatte	0,2		6,9	7,1		7,1
Utbytte til aksjonærer			(64,7)	(64,7)		(64,7)
Balanse pr 31. desember 2007	1 573,7	(276,6)	326,7	1 623,8	56,3	1 680,1
Årsresultat			278,2	278,2	13,6	291,8
Nedsettelse av overkursfond	(500,0)		500,0	0,0		0,0
Endring i omregningsdifferanser		378,5		378,5	16,5	395,0
Salg av datterselskap/utbytte minoritet				0,0	(21,2)	(21,2)
Tilbakekjøp av egne aksjer	(5,7)		(196,4)	(202,1)		(202,1)
Egne aksjer solgt til ansatte	0,3		10,3	10,6		10,6
Utbytte til aksjonærer ¹⁾			(69,8)	(69,8)		(69,8)
Balanse pr 31. desember 2008	1 068,3	101,9	849,0	2 019,2	65,2	2 084,4

1) Utbytte var NOK 0,45 per aksje i 2008, identisk med forslaget i årsrapporten for 2007.

Omregningsdifferanse

Omregningsdifferansen inkluderer alle valutadifferanser som oppstår ved omregning av utenlandske datterselskap som ikke er en integrert del av morselskapets virksomhet.

Utbytte

Etter balansedagen har styret foreslått følgende utbytte:

Tall i millioner NOK	2008	2007
NOK 0,50 pr aksje (2007: NOK 0,45)	75,0	69,9

Utbyttet skal vedtas på selskapets generalforsamling 21. april 2009.

Fortjeneste pr aksje	2008	2007
Gjennomsnittlig antall aksjer	158 013 847	166 182 158
Gjennomsnittlig antall aksjer, justert for egne aksjer	152 954 054	159 773 955
Gjennomsnittlig antall aksjer, justert for egne aksjer, fullt utvannet	152 954 054	159 868 886
Majoritetens egenkapital 31. desember (millioner NOK)	2 019,2	1 623,8
Egenkapital pr aksje (NOK)	13,20	10,16
Årsresultat etter minoritetsinteresse (millioner NOK)	278,2	279,6
Fortjeneste pr aksje (NOK)	1,82	1,76

Det er pr. 31. desember 2008 totalt 658.692 opsjoner som ikke har verdi og derfor ikke har utvanningseffekt på fortjeneste pr aksje.

Tilbakekjøpsprogram

Styrets mål er å opprettholde en sterk kapitalbase, for å bevare investors, kreditorers og markedets tillit, og for å utvikle selskapet videre. Tomra Systems ASA har god soliditet og likviditet, og styret anser at den finansielle kapasiteten på lang sikt vil være tilstrekkelig til å gjennomføre selskapets planer og strategier. For å sikre fleksibilitet i å tilpasse konsernets kapitalstruktur fremover, fikk selskapet en fullmakt til å kjøpe tilbake inntil 15.000.000 aksjer på ordinær generalforsamling 23. april 2008. Pr utgangen av 2008 er det kjøpt 5.202.942 aksjer og solgt 206.696 aksjer til ansatte under denne fullmakten. Beholdningen av egne aksjer er følgende 4.996.246 aksjer per utgangen av 2008.

Aksjespareprogram for ansatte

For å motivere de ansatte til bli langsiktige eiere i TOMRA, etablerte styret i 2008 et aksjespareprogram, der ansatte kunne kjøpe aksjer til markedskurs. For hver femte aksje som den ansatte kjøpte, ville TOMRA gi en aksje gratis etter ett år, gitt at den ansatte fremdeles var ansatt og hadde beholdt aksjene på det tidspunktet. Gjennom 2008 ble 206.696 aksjer solgt til ansatte som en del av denne ordningen.

NOTE 21 AKSJONÆRER

Tallene er utarbeidet basert på informasjon fra Verdipapirsentralen, supplert med informasjon om faktiske eiere bak nominee–kontoer, så langt dette har vært mulig å fremskaffe.

Registrert 31. desember 2008	Antall aksjer	Eierandel
1. Orkla ASA	24 000 000	15,48 %
2. Folketrygdfondet	15 349 700	9,90 %
3. Taube, Hodson, Stonex Partners Ltd.	10 440 700	6,74 %
4. Jupiter Asset Management Ltd.	9 520 830	6,14 %
5. Impax Asset Management Ltd.	5 144 267	3,32 %
6. Tomra Systems ASA	4 996 246	3,22 %
7. New Jersey Division of Investment	4 500 000	2,90 %
8. Nordea Investment Management ASA	3 846 119	2,48 %
9. Templeton Investment Counsel LLC	3 151 826	2,03 %
10. Ferd Invest	2 900 000	1,87 %
11. KLP Kapitalforvaltning	2 400 000	1,55 %
12. Skagen AS	2 285 600	1,47 %
13. Russell Investment Group	2 034 000	1,31 %
14. Vital Forsikring AS	1 844 186	1,19 %
15. F&C Asset Managers PLC	1 476 489	0,95 %
16. Fondsmæglerselskabet LD Invest A/S	1 435 333	0,93 %
17. Manning & Napier Advisors, Inc.	1 253 390	0,81 %
18. DnB Nor Kapitalforvaltning ASA	1 193 729	0,77 %
19. Holberg Fondsforvaltning AS	1 119 400	0,72 %
20. Nordea Investment Management (Norway)	1 019 115	0,67 %
Totalt 20 største	99 910 930	64,45 %
Øvrige aksjonærer	55 109 148	35,55 %
Total (8.772 aksjonærer)	155 020 078	100,00 %
Aksjer eiet av norske aksjonærer	83 578 470	53,91 %
Aksjer eiet av utenlandske aksjonærer	71 441 608	46,09 %
Totalt	155 020 078	100,00 %

NOTE 22

OPPKJØP

Ultrasort

I juli 2008 kjøpte TOMRA 100% av virksomheten i UltraSort Group i Australia. Konsernet består av UltraSort Pty Limited og Fynsort Technology Limited. Kjøpesummen var NOK 158,9 millioner i kontanter. Oppkjøpet har blitt gjennomført med regnskapsmessig virkning fra 1. juli 2008.

UltraSort er en ledende leverandør av avansert gjenkjennings– og sorteringsteknologi til gruvebransjen.

Netto eiendeler anskaffet, samt goodwill som oppstod fra transaksjonen, er spesifisert nedenfor:

Tall i millioner NOK	Innregnede verdier	Virkelig verdi justeringer	Balanseførte verdier
Netto eiendeler kjøpt:			
Patenter og teknologi	0,0	17,0	17,0
Kunderelasjoner	0,0	5,2	5,2
Goodwill	0,0	129,1	129,1
Eiendom, anlegg og utstyr	0,3	0,0	0,3
Beholdninger	7,2	0,0	7,2
Kontanter og kontantekvivalenter	14,9	0,0	14,9
Forskuddsbetalinger	(14,8)	0,0	(14,8)
	7,6	151,3	158,9
Goodwill			0,0
Betalt kontantverderlag			158,9
Selskapets goodwill			0,0
Konsernets goodwill			129,1
Sum goodwill fra transaksjonen			129,1
Netto kontantutlegg ved transaksjonen:			
Betalt kontantverderlag			(158,9)
Kontanter og kontantekvivalenter kjøpt opp			14,9
Sum netto kontantutlegg			(144,0)

Den goodwill som oppstår fra transaksjonen vedrører antatt fremtidig kontantstrøm.

Det overtatte selskapet bidro med NOK 25,6 millioner i omsetning og NOK 14,9 millioner i driftsresultat i konsernregnskapet i perioden fra oppkjøpet fant sted og frem til 31. desember 2008.

Dersom oppkjøpet hadde blitt fullført 1. januar 2008 ville konsernets omsetning økt med NOK 16,0 millioner og driftsresultatet ville ha økt med NOK 7,8 millioner.

Dersom driftsresultatet de kommende årene overstiger henholdsvis NOK 30 millioner, NOK 20 millioner og NOK 20 millioner, vil selger kunne opptjene en tilleggskjøpesum tilsvarende den delen av driftsresultatet som overstiger de angjeldende nivåene.

Commodas GmbH
TOMRA's datterselskap Titech Visionsort AS kjøpte 1. juli 2006 100% av aksjene i Commodas GmbH. Kjøpesummen var NOK 133,8 millioner, hvorav NOK 98,5 millioner var kontantutbetaling og NOK 35,3 millioner var mulig tilleggskjøpesum avhengig av resultatet i 2007. Kjøpesummen medførte en goodwill på NOK 129,1 millioner.

Commodas er verdens ledende leverandør av teknologiske løsninger for identifisering og sortering av høy-verdi material fraksjoner som mineraler og metaller.

Netto eiendeler anskaffet, samt goodwill som oppstod fra transaksjonen i 2006, er spesifisert nedenfor:

Tall i millioner NOK	Innregnede verdier	Virkelig verdi justeringer	Balanseførte verdier
Netto eiendeler kjøpt:			
Patenter	0,0	4,8	4,8
Eiendom, anlegg og utstyr	8,0	(0,7)	7,3
Beholdninger	5,5	(1,1)	4,4
Kundefordringer	19,8	0,0	19,8
Andre kortsiktige fordringer	1,6	0,0	1,6
Leverandørgjeld	(4,4)	0,0	(4,4)
Betalbar skatt	(0,2)	0,0	(0,2)
Annen kortsiktig gjeld	(28,6)	0,0	(28,6)
	1,7	3,0	4,7
Goodwill			129,1
Betalt kontantvederlag			98,5
Earn-out bokført som rentebærende gjeld			35,3
Selskapets goodwill			0,0
Konsernets goodwill			129,1
Sum goodwill fra transaksjonen			129,1
Netto kontantutlegg ved transaksjonen:			
Betalt kontantverderlag			(98,5)
Konter og kontantekvivalenter kjøpt opp			0,0
Sum netto kontantutlegg			(98,5)

Den goodwill som oppstår fra transaksjonen vedrører antatt fremtidig kontantstrøm.

Det overtatte selskapet bidro med NOK 57,5 millioner i omsetning og NOK 10,2 millioner i resultat før skatt i konsernregnskapet i perioden fra oppkjøpet fant sted og frem til 31. desember 2006.

Dersom oppkjøpet hadde blitt fullført 1. januar 2006 ville konsernets omsetning økt med NOK 31,0 millioner mens resultat før skatt ville ha vært tilnærmet uendret.

Earn-out beregning i 2007
Selskapets resultater i 2007 viste at det ikke ville bli noen earn-out betaling. Earn-out som var bokført som rentebærende gjeld med NOK 35,3 millioner ble fjernet og goodwill ble redusert med NOK 31,3 millioner, se note 9. Forskjellen mellom de to beløpene er akkumulerte renter og agio som også ble tilbakeført.

Titech Visionsort AS
I 2006 ble det betalt ut NOK 18,4 millioner relatert til tilleggskjøpesum til de tidligere eierne av Real Vision Systems GmbH.

Konsernsjefens og styrets erklæring

Styret og daglig leder har i dag behandlet og godkjent årsberetning og årsregnskap for Tomra Systems ASA konsern og morselskap, for kalenderåret 2008 og per 31. desember 2008 (årsrapporten 2008).

- Etter vår beste overbevisning:**
- › er konsernregnskapet avlagt i samsvar med de EU-godkjente IFRSer og tilhørende fortolkningsuttalelser, samt de ytterligere norske opplysningskrav som følger av regnskapsloven og som skal anvendes per 31.12.2008.
 - › er årsregnskapet for morselskapet avlagt i samsvar med regnskapsloven og norsk god regnskapsskikk per 31.12.2008.
 - › er årsberetningen for konsern og mor i samsvar med regnskapslovens krav og Norsk RegnskapsStandard 16 per 31.12.2008.
 - › gir opplysningene i regnskapet et rettviseende bilde av konsernets og morselskapets eiendeler, gjeld og finansielle stilling og resultat som helhet per 31. desember 2008.
 - › gir årsberetningen for konsernet og morselskapet en rettviseende oversikt over;
 - utviklingen, resultatet og stillingen til konsernet og morselskapet.
 - de mest sentrale risiko- og usikkerhetsfaktorer konsernet og selskapet står overfor.

Asker, 19 februar 2009

Jo Lunder Styreleder	Bjørn M. Wiggen Styremedlem	Jørgen Randers Styremedlem	Hege Marie Norheim Styremedlem
Aniela Gabriela Gjøs Styremedlem	David Williamson Ansatt representant	Karen Michelet Ansatt representant	Amund Skarholt Konsernsjef

Revisjonsberetning

Til generalforsamlingen i Tomra Systems ASA

REVISJONSBERETNING FOR 2008

Ledelsens ansvar og revisors oppgave
Vi har revidert årsregnskapet for Tomra Systems ASA for regnskapsåret 2008, som viser et overskudd på NOK 192,2 millioner for morselskapet og et overskudd på NOK 291,8 millioner for konsernet. Vi har også revidert opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til anvendelse av overskuddet. Årsregnskapet består av selskapsregnskap og konsernregnskap. Selskapsregnskapet består av resultatregnskap, balanse, kontantstrømpoppstilling og noteopplysninger. Konsernregnskapet består av resultatregnskap, balanse, kontantstrømpoppstilling, oppstilling over endringer i egenkapitalen og noteopplysninger. Morselskapets regnskap er utarbeidet i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge. Regnskapslovens regler og Internasjonale standarder for finansiell rapportering som fastsatt av EU er anvendt ved utarbeidelse av konsernregnskapet. Årsregnskapet og årsberetningen er avgitt av selskapets styre og daglig leder. Vår oppgave er å uttale oss om årsregnskapet og øvrige forhold i henhold til revisorlovens krav.

Grunnlaget for vår uttalelse
Vi har utført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder revisjonsstandarder vedtatt av Den norske Revisorforening. Revisjonsstandardene krever at vi planlegger og utfører revisjonen for å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon. Revisjon omfatter kontroll av utvalgte deler av materialet som underbygger informasjonen i årsregnskapet, vurdering av de benyttede regnskapsprinsipper og vesentlige regnskapsestimater, samt vurdering av innholdet i og presentasjonen av årsregnskapet. I den grad det følger av god revisjonsskikk, omfatter revisjon også en gjennomgåelse av selskapets formuesforvaltning og regnskaps- og intern kontrollsystemer. Vi mener at vår revisjon gir et forsvarlig grunnlag for vår uttalelse.

- Uttalelse**
Vi mener at
- › selskapsregnskapet er avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettviseende bilde av selskapets finansielle stilling 31. desember 2008 og av resultatet og kontantstrømmene i regnskapsåret i overensstemmelse med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.
 - › konsernregnskapet er avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettviseende bilde av konsernets finansielle stilling 31. desember 2008 og av resultatet, kontantstrømmene og endringene i egenkapitalen i regnskapsåret i overensstemmelse med regnskapslovens regler og Internasjonale standarder for finansiell rapportering som fastsatt av EU.
 - › ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av regnskapsopplysninger.
 - › opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til anvendelse av overskuddet er konsistente med årsregnskapet og er i samsvar med lov og forskrifter.

Oslo, 19. februar 2009
KPMG AS

Henning Aass
Statsautorisert revisor

Imøtekommer endringer

Denne rapporten markerer 10 års jubileet for TOMRAs miljø- og samfunns-ansvarsrapportering. I årets rapport gir vi et tilbakeblikk på hva vi har oppnådd de siste ti årene samtidig som vi sier noe om hvordan vi skal angripe de økende miljø- og samfunnsutfordringene TOMRA og verden forøvrig står overfor.

I løpet av de siste fem årene har TOMRA utvidet sin virksomhet til å omfatte mer enn de tradisjonelle løsningene for gjenvinning av brukt drikkevareemballasje med pant. I dag tilbyr TOMRA et større spekter av løsninger for gjenkjenning, sortering og komprimering av ulike materialer som også er rettet mot flere ulike typer markeder.

Med de senere års utvidelse av TOMRAs virksomhetsområder er selskapet nå involvert i drift med større potensiell risiko innen miljø- og samfunnsrelaterte saker. TOMRAs styre har derfor besluttet å etablere en permanent styrekomité med ansvar for å formalisere og sette en ytterligere fokus på selskapets samfunnsansvar.

TOMRAs styre etablerte formelt en Corporate Responsibility komité i juni 2008. Komitéen ledes av et styremedlem og består i tillegg av to andre styremedlemmer. Komitéens oppgave er å assistere styret i å utføre følgende oppgaver:

- Gjennomgå gruppens eierstyring, miljø-, sosiale- og etiske rutiner.
- Vurdere potensiell risiko innen disse områdene.
- Fastlegge gruppens retningslinjer innen disse områdene.

Våre løsninger bidrar til å gjenvinne titalls milliarder avfallsenheter og betydelig redusere utslipp av CO₂. Som en følge av dette, spiller TOMRA en viktig rolle i å hjelpe verden å resirkulere, og å utnytte verdifulle ressurser mer effektivt.

MILEPÆLER INNEN FELTET SAMFUNNSANSVAR, 1998-2008

MILJØASPEKTER

Introduserte første miljøretningslinjer	1998
Adopterte første miljøprogram	1998
Implementerte første program for miljørevisjon i utviklings- og produksjonsenhetene	1998
Startet miljørapportering som en integrert del av årsrapporten	1998
Initierte livssyklusvurderinger av innsamlingsmodeller for brukt drikkevareemballasje (Life Cycle Assessment (LCA))	1998
Lanserte "Miljødesign" program i utviklingsavdelingen	1999
Fikk godkjent ISO 14001 sertifisering av utviklings- og produksjonsenhetene	1999
Introduserte miljøretningslinjer for leverandører	1999
TOMRA inkludert i Dow Jones Sustainability Index	1999
Introduserte retningslinjer for samfunnsansvar og eierstyring (CSR Policy) i stedet for tidligere miljøpolicy	2000
Revidert rapport for å vise direkte og indirekte miljøpåvirkning	2000
Styrke fokus på utvikling av mer øko-effektive resirkuleringssystemer som følge av LCA resultater	2001
Introduserte TOMRA "R&D Greenbook" som et verktøy for produktutvikling	2002
Lanserte miljøprogram for 2002-2005	2002
Introduserte rapportering av miljøpåvirkning målt i forhold til verdiskapning	2002
TOMRA inkludert i de fleste store SRI indekser (DJSI, FTSE4Good, Ethibel, NAX, Kempen etc.)	2002
Introduserte rapportering av distribuert verdi til ulike interessenter	2004
TOMRA inkludert som en av verdens 100 mest bærekraftige organisasjoner av Global 100	2005
Oppnådde forbedringsmål definert i 2002-2005 miljøprogram	2006
Styret godkjente TOMRAs reviderte samfunnsansvarsposisjon	2006
Inkluderte klimaregnskap under samfunnsansvarsrapporteringen	2007

SOSIALE - OG ETISKE ASPEKTER

Introduserte "Living Our Values" medarbeiderundersøkelse i Norge	1996
Lanserte røykeforbud i alle egne lokaler i Norge, Nederland og flere andre markeder	2002
Startet utvikling av retningslinjer for god forretningsskikk ("Code of Conduct")	2003
Lanserte ny medarbeiderundersøkelse i Norge	2006
Introduserte tiltak i Nord-Amerika for å adressere helse- og sikkerhetsaspekter	2006
Styret godkjente TOMRAs reviderte kjerneverdier	2008

ANSVARLIG FORRETNINGSATFERD

Styret godkjente formelle retningslinjer for forsvarlig forretningsatferd	2003
Etablerte "Competition Compliance" program	2005
Styret godkjente revidert "Code of Conduct"	2007
Introduserte revidert prosedyre med rutiner for ansatte med tilgang til inside- og annen konfidensiell informasjon	2008
Styret etablerte Corporate Responsibility komité	2008

SAMFUNNSANSVARSMÅL, 2009

Gjennomgå miljøindikatorer og fastslå målsetninger for 2010
Introdusere energisparingsprogram i utvalgte markeder
Vurdere mål for unngåtte CO ₂ utslipp ved bruk av TOMRAs teknologi
Utvide TOMRAs krav til sine leverandører
Vurdere formelt medlemskap av et samfunnsansvarsrelatert initiativ
Utvikle retningslinjer mot korrupsjon for å supplere TOMRAs "Code of Conduct"

MILJØLEDELSE

F&U og produksjonsenhetene, både hos TOMRA og TOMRAs større produksjonspartnere, er sertifisert i henhold til både ISO 14001 og ISO 9001. Overensstemmelse med disse standardene krever at prosedyrer som sikrer kontinuerlig fokus på miljømessige og kvalitetsmessige spørsmål er på plass. Den siste eksterne revisjonen av disse prosedyrene ble utført i oktober 2008.

Miljø

TOMRA er en organisasjon med en svært positiv nettopåvirkning på miljøet. Våre direkte interne miljøpåvirkninger er små i forhold til de indirekte eksterne miljømessige fordelene som TOMRAs produkter og tjenester genererer. En oppsummering av disse fordelene er presentert på side 45.

Regnskapet for energiforbruk og karbondioksidutslipp

Energiforbruk innenfor TOMRAs egne virksomheter (totalt direkte energiforbruk) tilsvarte nesten 82.000 oljefat i 2008, opp 24 % fra 2007. Brorparten av økningen relaterer seg til en prosesseringsfabrikk i USA som tidligere har vært utenfor TOMRAs rapportering. Innhenting av transportdata har også blitt forbedret.

Det er estimert at alle TOMRA panteautomater i bruk i verden hadde et energiforbruk som tilsvarer 57.000 oljefat i 2008.

Når det gjelder utslipp av karbondioksid, kan TOMRA fortsatt rapportere en nettobesparelse av mer enn 9 millioner tonn. Besparelsen er et resultat av alt emballasjeavfall som ble innsamlet og prosessert av TOMRAs produkter og tjenester i løpet av det siste året.

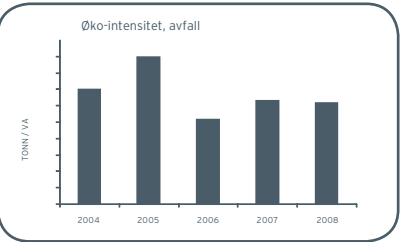
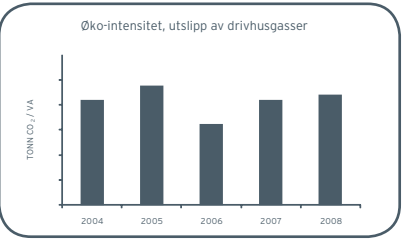
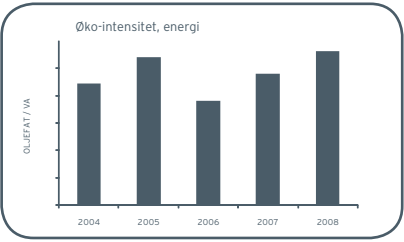
Avfall

TOMRAs løsninger bidrar til å gjenkjenne, sortere, og prosessere flere millioner tonn avfall i et voksende antall markeder. Disse aktivitetene genererer en viss mengde avfall, tilsvarende 1.820 tonn i 2008.

Øko-intensitet

Øko-intensitet er en indikator som TOMRA bruker for å vise miljøytelse over tid med organisasjonsendringer tatt i betraktning. Denne indikatoren beregnes ved å dele miljømessig påvirkning på verdiskapning (VA).

Målsetningen er å skape mer verdi med mindre miljøpåvirkning, og effekten av dette vil være at indikatorene for øko-intensitet går ned over tid.

KLIMAREGNSKAP

UTSLIPP FRA VIRKSOMHETEN

TONN KARBONDIOKSYD	2008	2007
Utslipp fra stasjonære kilder	7 400	100
Fyringsolje	100	100
Gass	0	0
Propan	7 300	0
Utslipp fra elektrisitet	3 800	5 500
Norge	0	0
Europa EU25	1 400	1 000
Nord Amerika	2 400	4 500
Øvrig gjennomsnitt på verdensbasis	0	0
Sertifisert lav-CO ₂ eller fornybar	0	0
Utslipp fra transport	21 200	23 300
Bensindrevet kjøretøy	4 900	4 800
Dieseldrevet kjøretøy	14 600	18 100
LPG kjøretøy	800	n/a
Fly	900	400
Totalt direkte utslipp	32 400	28 900
Utslipp fra produktene i bruk	47 900	45 900
Panteautomater eid og operert av TOMRA og kunder	47 900	45 900
Totalt direkte og indirekte utslipp	80 000	75 000

REDUSERTE UTSLIPP FRA VIRKSOMHETEN OG ANVENDELSE AV PRODUKTER OG TJENESTER

TONN KARBONDIOKSYD	2008	2007
Innsamling av emballasje gjennom panteautomater og gjenvinningscentre (ARC)¹⁾	2 267 000	2 086 000
Plastflasker	377 000	347 000
Glassflasker	736 000	677 000
Aluminiumsbokser	1 138 000	1 047 000
Stålbokser	16 000	15 000
Transport og håndtering av emballasje²⁾	953 000	951 000
Glassflasker	51 000	55 000
Aluminiumsbokser	771 000	782 000
Plastflasker, PET	127 000	111 000
Plastflasker, HDPE	2 000	1 000
Papp og fiber	2 000	2 000
Sortert emballasje til resirkulering fra blandede kilder, TiTech³⁾	5 689 000	5 344 000
Glass	0	36 000
Aluminium	1 316 000	1 298 000
PET	2 113 000	1 849 000
HDPE	530 000	516 000
Fiber	255 000	567 000
Avfallsutvunnet brensel (RDF)	1 050 000	800 000
Andre materialer	425 000	278 000
Transportreduksjon gjennom materialkomprimering, Orwak⁴⁾	611 000	598 000
25 milliarder tonn komprimert årlig	611 000	598 000
Totalt reduserte karbondioksid utslipp	9 520 000	8 980 000
Netto utslipp/(reduserte utslipp)	-9 400 000	-8 900 000

AVFALL

AVFALL GENERERT FRA PRODUKSJON, SALG, SERVICE OG VIRKSOMHETSPROSESSER

TONN AVFALL	2008	2007
Generert avfall	1 820	1 745
Papir	30	70
Papp	120	80
Plast	855	870
Tre	145	155
Elektrisk og elektronisk avfall	50	40
Expanded polystyrene	0	0
Metall	500	415
Batterier	20	20
Farlig avfall	30	0,2
Usortert	70	95

ENERGIFORBRUK

ENERGIFORBRUK I PRODUKSJON, SALG, SERVICE OG VIRKSOMHETSPROSESSER

OLJEFAT EKVIVALENTER	2008	2007
Energiforbruk, stasjonære kilder	21 200	300
Fyringsolje	100	300
Gass	0	0
Propan	21 100	0
Energiforbruk, elektrisitet	8 200	9 300
Norge	2 300	2 700
Europa EU25	2 200	1 700
Nord Amerika	2 500	4 800
Resten av verden	0	0
Sertifisert lav-CO ₂ eller fornybar	1 200	100
Energiforbruk, transport	52 500	56 400
Bensindrevet kjøretøy	13 300	12 900
Dieseldrevet kjøretøy	34 300	42 600
LPG kjøretøy	3 100	n/a
Fly	1 800	900
Totalt direkte energiforbruk	81 900	66 000
Energiforbruk fra produktene i bruk	57 400	55 000
Panteautomater eid og operert av TOMRA og kunder	57 400	55 000
Totalt direkte og indirekte energiforbruk	139 300	121 000

NOTER

Utslippsfaktorer er basert på "Greenhouse Gas Protocol" (www.ghgprotocol.org) og "Waste Management Options and Climate Change" (www.ec.europa.eu/environment/waste/studies/pdf/climate_change.pdf).

1. Innsamling av drikkeemballasje gjennom panteautomater og gjenvinningscentre (ARCer).
Redusert utslipp av karbondioksid er kalkulert basert på de totale enhetene av drikkevareemballasje innsamlet gjennom TOMRAs mer enn 60.000 panteautomater og ARC installasjoner, som utgjør mer enn 30 milliarder enheter hvert år. All glassemballasje antas å være ikke-gjenfyllbar, derfor er vekten som er brukt i kalkylen betydelig lavere enn i praksis. Andel emballasjetyper er estimert basert på data om drikkevare forbruk og estimerer gjort av TOMRA. Fordelen av å samle inn og resirkulere drikkevareemballasjen til nye materialer, i kontrast til å sende disse til avfallsdeponier, er tatt fullt inn i kalkylen.

2.Transport og prosessering av innsamlet emballasje.
Redusert utslipp av karbondioksid er kalkulert basert på vekten av drikkevareemballasjen transportert og håndtert av TOMRA i USA. Fordelen av å samle inn og resirkulere drikkevareemballasjen til nye materialer, i kontrast til å sende disse til avfallsdeponier, er tatt fullt inn i kalkylen. Det merkes imidlertid at et visst element av dobbelrapportering kan anses i forhold til reduksjonen rapportert under "Innsamling av drikkeemballasje gjennom panteautomater og gjenvinningscentre".

3. Emballasje sortert for gjenvinning fra blandede kilder, TiTech.
Et overslag på materialet som prosesseres av TiTech utstyr er brukt i kalkylen for reduserte utslipp av karbondioksid. Fordelen av å samle inn og resirkulere drikkevareemballasjen til nye materialer, i kontrast til å sende disse til avfallsdeponier, er tatt fullt inn i kalkylen.

4. Reduksjon av transport grunnet materialkomprimering, Orwak.
Det er estimert at antall installerte Orwak produktene kan komprimere cirka 85 millioner tonn material daglig, som reduserer da både antall kjørekilometer og bruk av drivstoff som ellers ville kreves. Dette tilsvarer over 45.000 transportbevegelser og 700.000 liter drivstoff hver dag. Denne kalkylen tar ikke i betraktning fordelene av reduserte utslipp av karbondioksid fra gjenvinning av materialet.

Informasjonen om reduserte utslipp av karbondioksid er kun illustrativt, og kun beregnet som et hjelpemiddel for å belyse fordelene TOMRA genererer. Informasjonen skal ikke ansees som en komplett livsløpsanalyse. Metodikken og forutsetningene brukt i kalkylen er tilgjengelig ved forespørsel.

Våre verdier

Våre kjerneverdier – innovation, passion og responsibility – danner rammeverket for den spennende fremtiden vi kan skape for TOMRA. Med innovativ tenkning, et sterkt engasjement og ansvarlighet i alt vi gjør, er det opp til oss hvor langt vi kan nå.

INNOVATION

- › Åpne til sinns
- › Kreative
- › Opptatt av kontinuerlige forbedringer
- Vi vil ligge “et skritt foran”
- Vi ønsker å forstå våre kunders behov, og vi er åpne for nye perspektiver
- Vi jobber for å sette gode idéer ut i livet

PASSION

- › Engasjerte
- › Entusiastiske
- › Dedikerte
- Vi har en indre drivkraft som gjør at vi ønsker å levere det beste
- Vi er drevet av entusiasmens kraft
- Vi bygger team spirit for å nå felles mål

RESPONSIBILITY

- › Ærlige
- › Ansvarlige
- › Forutsigbare
- Vi er lydhøre, til å stole på og proaktive i våre handlinger
- Vi arbeider for å levere kvalitet
- Vi tar fullt ansvar utover det som er forventet

TOMRA reviderte kjerneverdiene i 2008, og disse er implementert i hele organisasjonen.

HUMAN RESOURCES

		2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002
Antall ansatte	#	2 110	2 040	2 022	1 906	1 824	1 972	1 976
Kvinnelige ansatte	%	19	20	18	19	17	17	20
Kvinnelige ledere	%	22	19	17	17	16	16	18
Ansatte med minoritetsbakgrunn	%	29	32	35	34	33	33	21
Rapporterte skader	#	153	167	116	153	178	178	253

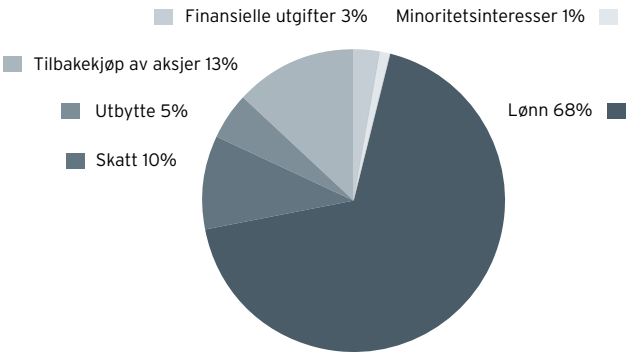
Etiske retningslinjer for leverandører

Etter å ha hatt miljøretningslinjer for leverandører siden 1999, har TOMRA valgt å introdusere retningslinjer som også dekker sosiale og etiske områder. De reviderte retningslinjene vil bli implementert i løpet av 2009.

TOMRAS ØKONOMISKE PÅVIRKNING

TOMRA har siden 2004 rapportert sitt økonomiske bidrag i form av verdidistribusjon. I dette legger vi verdiskapningen som genereres i rapporteringsåret, i tillegg til eventuell ekstraordinær distribusjon av verdi som tidligere er generert, for eksempel ekstraordinært utbytte og programmer for tilbakekjøp av aksjer.

Hoveddelen av TOMRAS verdiskapning er fordelt på; ansatte i form av lønn, aksjonærer i form av utbytte og tilbakekjøp av aksjer, og samfunnet i form av skatter.

Fordeling av verdiskapning 2008
(Verdiskapning, utbytte og tilbakekjøp av aksjer)

**RETNINGSLINJER FOR EIERSTYRING
OG SELSKAPSLEDELSE**

REDEGJØRELSE

Redegjørelsen er gjort i årsrapporten. TOMRA har utarbeidet en "code of conduct" som trekker opp de etiske retningslinjene for konsernets ledere.

VIRKSOMHET

Selskapets strategi fremkommer gjennom vedtekter og med videre utdypninger i årsrapporten, samt på selskapets hjemmeside.

SELSKAPSKAPITAL OG UTBYTTE

Alle vesentlige krav etterleves

**LIKEBEHANDLING AV AKSJEIEIERE OG TRANSAKSJONER
MED NÆRSTÅENDE**

Alle vesentlige krav etterleves. Det har ikke vært vesentlige transaksjoner mellom selskapet og nærstående parter som krever verdivurdering av uavhengig tredjepart i 2008.

FRI OMSETTELIGHET

Det er ingen begrensninger på omsetteligheten av selskapets aksjer.

GENERALFORSAMLING

Alle vesentlige krav etterleves.

VALGKOMITÉ

Alle vesentlige krav etterleves.

BEDRIFTSFORSAMLING OG STYRE

Alle vesentlige krav etterleves. Alle styrets aksjonærvalgte medlemmer anses som uavhengige.

STYRETS ARBEID

Styret har etablert revisjons-, kompensasjons-, nominasjons-, og Corporate Responsibility komité.

RISIKOSTYRING OG INTERNKONTROLL

Alle vesentlige krav etterleves.

GODTGJØRELSE TIL STYRET

Alle vesentlige krav etterleves.

GODTGJØRELSE TIL LEDENDE ANSATTE

Alle vesentlige krav etterleves.

INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON

Alle vesentlige krav etterleves.

SELSKAPSOVERTAGELSER

Alle vesentlige krav etterleves

REVISOR

Alle vesentlige krav etterleves.

EIERSTYRING OG SELSKAPSLEDELSE

I TOMRA defineres eierstyring og selskapsledelse som de prosessene og kontrollstrukturene som er etablert for å ivareta interessene til TOMRAs aksjonærer og andre interessegrupper, f.eks. ansatte, leverandører og kunder. TOMRAs retningslinjer for eierstyring og selskapsledelse har blitt vedtatt av styret og finnes tilgjengelig på TOMRAs hjemmeside (www.tomra.com).

Verdier, "code of conduct" og kvalitetssystemer

Innovation, passion og responsibility. Disse tre verdiene representerer kjerneverdiene i TOMRA. Vi betrakter disse som kritiske for organisasjonens suksess og som en naturlig referanseramme for måten vi ter oss på i bestrebelsene etter å oppnå de målene som er satt for virksomheten. TOMRA har også utviklet og implementert en intern "code of conduct" som skisserer grunnleggende prinsipper for ansattes oppførsel som representanter for TOMRA.

TOMRAs kvalitets- og miljøstyringssystemer er basert på de internasjonale standardene ISO 9001 og ISO 14001. Alle enheter innenfor TOMRAs teknologiavdeling har blitt sertifisert i henhold til disse standardene. Dette sikrer at våre interne systemer og prosedyrer er utformet på bakgrunn av ledende praksis internasjonalt og at ansvar og mandat for alle viktige oppgaver er hensiktsmessig fordelt.

**Retningslinjer for eierstyring
og selskapsledelse**

TOMRA har implementert et eierstyrings- og selskapsledelsesprogram i samsvar med norsk anbefaling til eierstyring og selskapsledelse. Til venstre finnes et kort sammendrag med referanser til punktene i anbefalingen av 4. desember 2007 med fokus på eventuelle avvik mellom TOMRAs retningslinjer og anbefalingen.

**Retningslinjer for fastsettelse av lønn og annen
godtgjørelse til ledende ansatte 2008-2009**

Lønn og øvrige vilkår til medlemmer av TOMRAs konsernledelse skal være konkurransedyktig slik

at konsernet kan tiltrekke seg og beholde dyktige ledere. Lønnen skal bestå av en fast og en variabel komponent. Den faste lønnen skal reflektere den enkelte leders ansvarsområde og resultater oppnådd over tid. Den variable andelen skal ikke overstige 55 prosent av den faste lønnen samt beregnes basert på konsernets og/eller den enkelte lederes ansvarsområdes måloppnåelse.

Arbeidsmålene for konsernsjefen fastsettes av styret i TOMRA. Målene for resten av konsernledelsen fastsettes av konsernsjefen. Målene kan være relatert til finansielle måltall slik som driftsresultat, eller andre prestasjonsrelaterte arbeidsmål.

Konsernsjefens avlønning, inklusive justeringer av denne, avtales mellom styrets leder og konsernsjefen og godkjennes av styret i TOMRA. Avlønning for de øvrige medlemmene av konsernledelsen, samt justeringer av disse, avtales mellom konsernsjefen og den respektive leder. Vilkårene gjennomgås av konsernets kompensasjonskomité, og gjennomgås til slutt av styret i TOMRA.

Det vil ikke bli etablert noen nye opsjonsprogram i 2009, verken for ledere eller ansatte i TOMRA. Det er imidlertid etablert et aksjespareprogram der ledere og ansatte i konsernet kan få subsidiert sine kjøp av Tomra aksjer, gitt at aksjene beholdes og ansettelsesforholdet opprettholdes.

Fra 2006 har for konsernledelsen og øvrig nøkkel-personell i TOMRA deltatt i en langsiktig insentivordningsplan (LTIP). For konsernledelsen er LTIP knyttet til vekst i konsernets driftsresultat. Det er etablert tak for hvor mye den enkelte leder kan tjene under denne ordningen. LTIPen er etablert og godkjent av styret i TOMRA. Konsernets kompensasjonskomité overvåker at planen blir gjennomført i henhold til mandatet og intensjonene.

I tillegg til fast og variabel lønn, kan konsernledelsen ha andre goder slik som firmabil, helseforsikring, rente- og avdragsfrie lån, aviser og telefon. Den totale verdien av slike goder skal imidlertid være

moderat og kun utgjøre en mindre andel av den enkelte lederes totale avlønning.

Konsernledelsen deltar i de pensjonsordningene som er etablert for de ansatte i den jurisdiksjon de er ansatt. Det skal ikke etableres noen særskilte pensjonsordninger for konsernledelsen med unntak av pensjonsordninger som allerede var etablert i selskaper før disse ble kjøpt opp av TOMRA, og hvor den aktuelle lederen deltok i denne planen på oppkjøpstidspunktet.

Oppsigelsestiden for medlemmer av konsernledelsen skal være tre til seks måneder med unntak av medlemmer av ledelsen med ansettelse i USA, der tidsbegrensede kontrakter kan benyttes.

Konsernsjefen er berettiget til 12 måneders etterlønn ved oppsigelse fra selskapets side. Det skal ikke etableres avtaler som gir medlemmer av konsernledelsen noen automatisk rett til mer en 24 måneders etterlønn. En detaljert oppstilling over den enkelte leders avlønning, herunder også LTIP, er inkludert i note 13 til årsregnskapet.

Lederlønnsprinsippene for 2009 er ikke vesentlig endret fra de prinsippene som ble vedtatt for 2008, som ble fremlagt for generalforsamlingen i april 2008. Lederlønnspolitikken og lønnsfasettelsene har gjennom 2008 fulgt de retningslinjene som da ble etablert.

Internkontroll og risikostyringssystemer

Styret i Tomra har i utgangspunktet ansvaret for konsernets internkontrollsystemer og systemenes effektivitet. Ansvaret for utøvelsen er delegert til konsernsjefen og videre til det enkelte medlem av konsernledelsen. Systemet er utarbeidet for å håndtere, snarere enn å eliminere, risikoen for å ikke nå konsernets mål. Systemet kan følgelig kun gi en rimelig, men aldri absolutt, forsikring mot vesentlige feil, mangler eller tap.

Det eksisterer prosesser for å identifisere, evaluere og håndtere vesentlig risiko. Metoder styret og revisjonskomiteen benytter for å vurdere kvaliteten av konsernets internkontroll inkluderer bl.a.:

- Gjennomgang av revisjonsplaner for henholdsvis den eksterne og interne revisjonen.
- Gjennomgang av rapporter fra konsernets ledelse samt fra eksterne og interne revisjoner, hva angår internkontrollsystemene, samt eventuelle svakhet er som er identifisert i disse.
- Diskusjoner med ledelsen rundt hvilke tiltak som er iverksatt på problemområder.

Styret er representert i revisjonskomiteen med tre medlemmer. Styrets leder mottar kopi av alle møtereferatene fra komiteen. Hovedelementene i konsernets risiko og kontroll miljø er beskrevet nedenfor.

Risikostyring

Styret er ansvarlig for å godkjenne konsernets strategi, hovedsatsingsområder og nivåer for akseptabel risiko. Det er etablert risikostyringsprosesser som søker å identifisere vesentlige risikoområder, samt rutiner som sikrer at slike er håndtert på en tilfredsstillende måte.

Kontrollmiljø

Det er etablert en organisasjonsstruktur som definerer ansvarlinjer og delegerer myndighet til tilstrekkelig kvalifiserte ledere. Et autoriseringshierarki (chart of authorities) dokumenterer hvert nivå's myndighet nedover i organisasjonen. Beslutninger som kun kan fattes av styret er klart

definert gjennom begrensninger i den autorisasjonsmyndighet som er delegert til administrasjonen.

Informasjon og kommunikasjon

Konsernet har etablert systemer for planlegging og finansiell rapportering. Faktiske resultater holdt opp mot budsjett og tidligere perioder, samt ledelsens skriftlige kommentarer, blir gjennomgått av styret månedlig. Forøvrig krever vesentlige strategiske beslutninger og investeringer styrets godkjenning.

Kontrollaktiviteter

Internkontrollprosedyrene er tilpasset det enkelte forretningsområdets aktiviteter og ansvarsområde. Kontroll av områder med spesielt høy iboende risiko, inkluderer klare retningslinjer for delegering av myndighet, oppdeling av arbeidsoppgaver, krav til periodisk rapportering og gjennomgang.

Revisjonskomiteen bistår styret i dets ansvar ved å overvåke prosessen med å identifisere, evaluere og håndtere risiko, vurdere rapporter fra den interne så vel som eksterne revisjonen, samt gjennomgå konsernets regnskaper.

Systemovervåking

Driften av konsernets systemer for intern kontroll påligger linjeledelsen. Denne er gjenstand for uavhengig granskning av den interne revisjonen, samt når påkrevet, av konsernets eksterne revisjon og eksterne regulatoriske myndigheter. Rapporter utarbeidet i denne forbindelse gjennomgås av revisjonskomiteen på vegne av styret. Revisjonskomiteen sørger for at tilfredsstillende korrektive tiltak blir implementert der hvor slikt synes nødvendig.

Konsernets internrevisjon utføres av selskapets konserncontroller og konsernregnskapssjef. I sine roller som internrevisorer rapporterer de direkte til revisjonskomiteen. De gjør sine egne vurderinger av risiko og relevansen av tilhørende kontrollsystemer etablert innen konsernet. Funn og anbefalinger til forbedringer blir avklart med lokal ledelse, og implementeringen av vedtatte forbedringer blir gjennomført under deres overvåking. Revisjons-

komiteen gjennomgår revisjonsfunnene og forslagene til forbedringer på vesentlige områder. Internrevisjonen har ubegrenset tilgang til alle arkiv, personell og eiendeler innen konsernet der slik tilgang er nødvendig for å utføre gjennomganger.

Revisjonskomiteen har på vegne av styret gjennomgått effektiviteten i konsernets interne kontrollsystemer for året 2008, samt perioden frem til regnskapet for 2008 avlegges. Som forventet i et konsern av Tomras størrelse og kompleksitet, har man identifisert et lite antall avvik i nevnte periode. Tiltak for å eliminere identifiserte avvik er iverksatt. Ingen av avvikene har medført tap som krever egen omtale.

TOMRA INVESTOR RELATIONS:

Espen Gundersen
Chief Financial Officer
Telefon: +47 66 79 92 41
Faks: +47 66 79 92 50
E-mail: espen.gundersen@tomra.no

TOMRA er interessert i din tilbakemelding eller dine kommentarer når det gjelder vår samfunnsansvarsrapport. Ikke nøl med å kontakte oss på:

Tomra Systems ASA
Corporate Responsibility
Postboks 278, 1372 Asker
impact@tomra.com

**A leading global provider of advanced solutions
enabling recovery and recycling of materials**